باسمه تعالی

فهرستبرگه منابع چاپ سنگی - اداره مخطوطات

شماره ثبت:	۹۵۶۴۳
رده‌بندی دیویی:	۱۹۳۹ ر ۹۵۷خ ۲۲/۱اما ۸
سرشناسه:	خیام، محمد بن ابراهیم، ۴۳۲ - ۵۱۷؟ ق.
عنوان قراردادی:	
عنوان:	رباعیات خیام
کاتب:	تاریخ کتابت:
محل نشر: لکهنو	ناشر: مطبع منشی نولکشور تاریخ نشر: ۱۹۳۹م ۱۳۵۸ق.
صفحه شمار: ۱۰۴ ص	مصور☐ درسی☐ گراور یا افست☐
زبان: فارسی و اردو	ابعاد: ۲۴٫۴ × ۱۵٫۵ نوع خط: نستعلیق
روش تهیه:	وقفی☑ اهدایی☐ خریداری☐ ارسالی☐
توضیحات: سلطانعلی خصاف	تاریخ ثبت: خرداد ۱۳۷۹
یادداشتها:	۱. معلق به حواشی توضیحی در ارتباط با متن به زبان اردو
موضوع(ها):	۱. شعر فارسی - قرن ۵ق.
شناسه(های) افزوده:	الف. خصاف، سلطانعلی، واقف. ب. عنوان.
فهرستنگار: اسمزار.	تاریخ فهرستگاری: خرداد ۸۹

مطبع منشی نولکشور واقع لکهنو در ماه فرقان ... طبع شد

بعون صانع مکین و مکان فضل خلاق زمین و آسمان

زهی مجموعهٔ رباعیات چون مینای زمانه چار دیوان مربع نشین مسند دلنشینی بار نامهٔ صدر نشین رباعی هم کام [illegible]

رباعیات عمر خیام

از استاد الشعرا که در چاردانگ اقلیم سخن محسن الملکی افراخته بعد نظر ثانی بتصحیح [illegible]

در مطبع منشی نولکشور واقع لکهنو مرغوب طبع و پسند خاص و عام جهان شد

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

رباعیات عمر خیام

(۱)

آمد سحرے ندا ز میخانۂ ما — کاے رند خراباتی دیوانۂ ما
برخیز کہ پر کنیم پیمانہ ز مے — زاں پیش کہ پر کنند پیمانۂ ما

رباعی (۲)

گر مے نخوری طعنہ مزن مستاں را — گر دست دہد توبہ کنم یزداں را
تو فخر بدیں کنی کہ من مے نخورم — صد کار کنی کہ مے غلام ست آں را

ایضاً (۳)

مرد آں نبود کہ خلق خوار ند اورا — وز بیم بدی نیک شمارند اورا
رندے کہ نمود روے دستے بکرم — رنداں ہمہ پشتِ دست دارند اورا

ایضاً (۴)

چوں ز آب و گل آفرید صانع ما را — کردہ بنعیم زمانہ قانع ما را
پیوستہ مرا ز مے ہمیں منع کنی — خود دست تہی بس ست مانع ما را

ایضاً (۵)

چوں عہدہ نمی شود کسے فردا را — حالے خوش کن تو ایں دلِ شیدا را
مے نوش بنور ماہ اے ماہ کہ ماہ — بسیار بتابد و نیابد ما را

رباعی (۶)

اے کردہ ز لطف و قہر تو صنع خدا — در عہدِ ازل بہشت و دوزخ برپا
بزمِ تو بہشت است و مرا جرمے نیست — چون است کہ در بہشت رہ نیست مرا

ایضاً (۷)

بُت گفت بہ بُت پرست کاے عابدِ ما — دانی ز چہ روے گشتۂ ساجدِ ما
بر ما بہ جمال خود تجلی کرد است — آں کس کہ ز تست ناظر او شاہدِ ما

ایضاً (۸)

بر دست یکے تیغ چو آب است مرا — گز وے ہمہ سال فتح باب است مرا
پیوستہ دلِ خصم کباب است مرا — وز کلہ او جام شراب است مرا

ایضاً (۹)

دانی کہ چہ مدتیست اے دلبرِ ما — تا بے جہتے نرفتۂ از برِ ما
خود کس نفرستی و نپرسی ہرگز — تا بے تو چہا می گذرد بر سرِ ما

ایضاً (۱۰)

مے قوت جسم و قوت جانست مرا — مے کاشفِ اسرارِ نہانست مرا
دیگر طلبِ دنیا و عقبیٰ نہ کنم — یک جرعہ پُر از ہر دو جہانست مرا

ایضاً (۱۱)

از آتش ما دود کجا بود اینجا — وز مایۂ ما سود کجا بود اینجا
آں کس کہ مرا نام خراباتی کرد — در اصل خرابات کجا بود اینجا

ایضاً (۱۲)

برخیز و بیا بُتا برائے دلِ ما — حل کن بجمالِ خویشتن مشکلِ ما
یک کوزۂ مے بیار تا نوش کنیم — زاں پیش کہ کوزہ کنند از گلِ ما

ایضاً (۱۳)

چوں فوت شوم بباده شوئید مرا — تلقیں ز شراب و جام گوئید مرا

خواهید بروز حشر یابید مرا — از خاک در میکده بویید مرا

(۱۴) رباعی

از بادهٔ ناب لعل شد گوهر ما
از بسکه همی خوریم می بر سر می
آمد بفغاں ز دست ما ساغر ما
ما در سر می شدیم و می در سر ما

(۱۵) ایضاً

خرم نبود زیست دل پُر غم را
من تلخی عالم بتو خوش میکردم
هجر تو حزیں کرد دل خرم را
با تلخی هجرت چه کنم عالم را

(۱۶) ایضاً

هر چند که رنگ و بوے زیباست مرا
معلوم نشد که در طرب خانهٔ خاک
چوں لاله رخ و چو سرو بالاست مرا
نقاش من از بهر چه آراست مرا

(۱۷) ایضاً

غافل بجه امید درین شوم سرا
هرگاه که خواهد که نشیند از پا
بر دولت او دل نهد از بهر خدا
گیرد اجلش دست که بالا پیما

(۱۸) ایضاً

اے خواجه یکے کام روا کن ما را
ما راست ره و یم لیک تو کج بینی
دم در کش و در کار خدا کن ما را
رو چارهٔ دیده کن رها کن ما را

(۱۹) ایضاً

عاشق همه روزه مست و شیدا بادا
در هشیاری غصهٔ هر چیز خوریم
دیوانه و شوریده و رسوا بادا
چوں مست شدیم هر چه بادا بادا

(۲۰) ایضاً

ساقی قدحے که کارساز است خدا
مے خور به بهار و بار طاعت مفروش
وز رحمت خود بنده نواز است خدا
کز طاعت خلق بے نیاز است خدا

(۲۱) ایضاً

ساقی نظرے به بے کساں بهر خدا
ما ماهی مرده ایم و تو آب حیات
بشکن تب ما بوالهوساں بهر خدا
ما را بوصال خود رساں بهر خدا

(۲۲) رباعی

قرآں که بهیں کلام خوانند ورا
در خط پیاله آیتے روشن هست
گه گاه نه بر دوام خوانند ورا
کاندر همه جا مدام خوانند ورا

(۲۳) ایضاً

اے آنکه گزیدهٔ جهانی تو مرا
از جاں صنما عزیز تر چیزے نیست
خوشتر ز دل و دیده و جانی تو مرا
صد بار عزیز تر ازانی تو مرا

(۲۴) ایضاً

امشب بر ما مست که آورد ترا
نزدیک کسے که بے تو در آتش بود
وز پرده بدیں دست که آورد ترا
چوں بادنی جست که آورد ترا

(۲۵) ایضاً

خواهی ز فراق در فغاں دار مرا
من با تو نه گویم که چساں دار مرا
خواهی ز وصال شادماں دار مرا
زانساں که دلت خواست چناں دار مرا

(۲۶) ایضاً

اے دل ز زمانه رسم احساں مطلب
درماں طلبی درد تو افزوں گردد
وز گردش دوراں سر و ساماں مطلب
با درد بساز و هیچ درماں مطلب

(۲۷) ایضاً

روزیکه بدست بر نهم جام شراب
صد معجزه پیدا کنم اندر هر باب
وز غایت خرمی شوم مست و خراب
زیں طبع چو آتش و سخنهاے چو آب

(۲۸) ایضاً

چنداں بخورم شراب کیں بوے شراب
تا بر سر خاک من رسد مخمور سے
آید ز تراب چوں روم زیر تراب
از بوے تراب من شود مست و خراب

رباعی (۲۹)

مادمے ومعشوق دریں کنج خراب — جان و دل و جام و جامه در رهن شراب
فارغ ز امید رحمت و بیم عذاب — آزاد ز خاک و باد و از آتش و آب

ایضاً (۳۰)

مائیم و مے و مطرب و ایں کنج خراب — جان و دل و دین و عقل مرهون شراب
سر در سر مے گرد دوسے در سر ما — بنیاد نهاد خانه مانند حباب

ایضاً (۳۱)

با بط مے گفت ماہی در تب و تاب — باشد که بجوے رفته باز آید آب
بط گفت که چوں من و تو گشتیم کباب — بود از پس مرگ ما چه دریا چه سراب

ایضاً (۳۲)

بر پلے تو بوسه دادن اے شمع طرب — به زاں باشد که دیگراں را بر لب
دست من و دامن خیالت هر روز — پاے من و جستن وصالت همه شب

ایضاً (۳۳)

چوں نیست بهر چه هست جز باد بدست — چوں نیست بهر چه نیست نقصان و شکست
پندار که هر چه هست در عالم نیست — انگار که هر چه نیست در عالم هست

ایضاً (۳۴)

روز دوسه مهلت ست میخور مے ناب — کیں عمر گذشته در نیابے دریاب
دانی که جهاں رو بخرابی دارد — تو نیز شب و روز همیں باش خراب

ایضاً (۳۵)

مائیم نهاده سر بفرمان شراب — جاں کرده فدائے لب خنداں شراب
هم ساقی ما حلق صراحی در دست — هم بر لب ساغر آمده جان شراب

ایضاً (۳۶)

در کوئے نیاز هر دلے را دریاب — در کوے حضور مقبلے را دریاب

صد کعبه آب و گل بیک دل نرسد — کعبه چه روی برو دلے را دریاب

رباعی (۳۷)

جامے و مے و ساقی بر لب کشت — ایں جمله مرا و هم ترا گشته بهشت
مشنو سخن بهشت و دوزخ از کس — که رفت بدوزخ و که آمد ز بهشت

ایضاً (۳۸)

چوں نیست حقیقت و یقیں اندر دست — نتواں بامید شک همه عمر نشست
هاں تا ننهیم ساغر باده ز دست — در بے خردی مرد چه هشیار چه مست

ایضاً (۳۹)

گر گل نبود نصیب ما خار بس است — در نور نمی رسد بما نار بس است
گر سبحه و سجاده و شیخی نبود — ناقوس کلیسا و زنار بس است

ایضاً (۴۰)

اجزاے پیاله که در هم پیوست — بشکستن آں روا نمیدارد دست
چندیں سر و دست نازنینان جهاں — از مهر که پیوست و بکین که شکست

ایضاً (۴۱)

امروز ترا دسترس فردا نیست — واندیشه فردات بجز سودا نیست
ضائع مکن ایندم ار دلت شیدا نیست — کیں باقی عمر را بها پیدا نیست

ایضاً (۴۲)

اے چرخ فلک خرابی از کینه تست — بیدادگری عادت دیرینه تست
اے خاک اگر سینه تو بشگافند — بس گوهر قیمتی که در سینه تست

ایضاً (۴۳)

آں بت که دلم ز هجر او زار شده است — او جاے دگر بغم گرفتار شده است
من در طلب علاج خود چوں کوشم — چوں آنکه طبیب ماست بیمار شده است

ایضاً (۴۴)

ہر دل کہ درو مہر و محبت بسرشت
گر ساکن مسجدست وگر ز اہل کنشت
در دفتر عشق نام ہر کس کہ نوشت
آزاد ز دوزخ ست و فارغ ز بہشت

(۴۵) رباعی

دوری کہ در و آمدن و رفتن ماست
آن را نہ بدایت و نہایت پیداست
کس مے نزند دمی دریں معنی راست
کیں آمدن از کجا و رفتن بکجاست

(۴۶) ایضاً

ساقی چو زمانہ در شکست من و تست
دنیا نہ سرا چہ نشست من و تست
گر زانکہ میان من و تو جام مے ست
می داں بیقیں کہ حق بدست من و تست

(۴۷) ایضاً

ما کافر عشقیم و مسلماں دگر است
ما مور ضعیفیم و سلیماں دگر است
از ما رخ زرد و جگر پارہ طلب
بازار چہ قصب فروشاں دگر است

(۴۸) ایضاً

مے خوردن و شاد بودن آئین منست
فارغ بودن ز کفر و دیں دین منست
گفتم بعروس دہر کابین تو چیست
گفتا دل خرم تو کابین منست

(۴۹) ایضاً

سر از ہمہ ناکساں نہاں باید داشت
راز از ہمہ ابلہاں نہاں باید داشت
بنگر کہ بجائے مردماں مے چہ کنی
چشم از ہمہ مردماں نہاں باید داشت

(۵۰) ایضاً

اسرار جہاں چنانکہ در دفتر ماست
گفتن نتواں زانکہ وبال سر ماست
چوں نیست دریں مردم ناداں اہلی
گفتن نتواں ہر انچہ در خاطر ماست

(۵۱) ایضاً

گویند کہ مے بماہ شعبان نہ رواست
نہ نیز رجب کہ آں مہ خاص خداست
شعبان و رجب ماہ خدا ایست و رسول
ما مے رمضاں خوریم کاں خاصۂ ماست

(۵۲) رباعی

چوں ہشیارم ز من طرب پنہاں ست
چوں مست شوم در خردم نقصان ست
حالیست میان مستی و ہشیاری
من بندۂ آنکہ زندگانی آن ست

(۵۳) ایضاً

زاں بادہ کہ عمر را حیاتے دگر است
پر کن قدحے گرچہ ترا درد سر است
بر نہ بکفم کہ کار عالم سمر است
بشتاب کہ عمرت اے پسر درگذر است

(۵۴) ایضاً

ہرگہ کہ غمے ملازم دل شود ت
یا قصۂ کار خویش مشکل شود ت
حال دل دیگرے بباید پرسید
تا خوشدلی تمام حاصل شود ت

(۵۵) ایضاً

در چشم محققاں چہ زیبا و چہ زشت
منزلگہ عاشقاں چہ دوزخ چہ بہشت
پوشیدن بیدلاں چہ اطلس چہ پلاس
زیر سر عاشقاں چہ بالین و چہ خشت

(۵۶) ایضاً

عمرے بگل و بادہ برفتیم بگشت
یک کار من از دور جہاں راست نگشت
از مے چو نشد ہیچ مرادم حاصل
از ہر چہ گذشتیم گذشتیم گذشت

(۵۷) ایضاً

بسیار بگشتیم بگرد در و دشت
اندر ہمہ آفاق بگشتیم بگشت
از کس نشنیدیم کہ آمد زیں راہ
راہے کہ برفت راہ رو باز بگشت

(۵۸) ایضاً

لعل تو مے مذاب و ساغر کانست
چشم تو پیالہ و شرابش جانست
آں جام بلوریں کہ ز مے خندانست
اشکے است کہ خون دل درو پنہانست

(۵۹) ایضاً

برتر ز سپہر خاطرم روز نخست
لوح و قلم و بہشت و دوزخ می جست

پس گفت مرا معلم از علمِ درست — لوح و قلم و بہشت و دوزخ با تست

(۶۰) رباعی

بسیار بگشتیم بگرد در و دشت — یک کار من از گشت ہمی نیک نگشت
درنا خوشی زمانہ بارے عمرم — گر خوش بگذشت یکدمی خوش نگذشت

(۶۱) ایضاً

در پردۂ اسرار کسے را رہ نیست — زیں تعبیہ جان ہیچ کس آگہ نیست
جز در دل خاک ہیچ منزلگہ نیست — افسوس کہ ایں فسانہ ہم کوتہ نیست

(۶۲) ایضاً

ہر سبزہ برکنار جوئے رستہ است — گویا زلبِ فرشتہ خوئے رستہ است
ہاں بر سر سبزہ پا بخواری نہی — کاں سبزہ ز خاک لالہ روئے رستہ است

(۶۳) ایضاً

مے برکفِ من نہ کہ دلم در تاب است — ویں عمر گریز پائے چوں سیماب است
برخیز کہ بیداریِ دولت خواب است — دریاب کہ آتشِ جوانی آب است

(۶۴) ایضاً

در دہر بر نہال تحقیق نرست — زیرا کہ درین راہ کسے نیست درست
ہر کس زدہ دست عجز در شاخے سست — امروز چو دے شناس فردا چو نخست

(۶۵) ایضاً

آں بہ کہ دریں زمانہ کم گیری دوست — با اہل زمانہ صحبت از دور نکوست
آں کس کہ بجملگی ترا تکیہ بدوست — چوں چشم خرد باز کنی دشمنت اوست

(۶۶) ایضاً

اے آمدہ از عالم روحانی تفت — حیراں شدہ در پنج و چہار و شش و ہفت
مے خور چو ندانی از کجا آمدہ — خوش باش ندانی بکجا خواہی رفت

(۶۷) ایضاً

ہر چند کہ از گناہ بدبختم و زشت — نومید نیم چو بت پرستاں زکنشت
اما سحرے کہ میرم از مخموری — میخواہم و معشوق چہ دوزخ چہ بہشت

(۶۸) رباعی

مے گرچہ بشرع زشت نام ست خوشست — چوں در کفِ شاہدی غلام ست خوشست
تلخ است و حرام است خوشم مے آید — دیر یست کہ تا ہرچہ حرام ست خوشست

(۶۹) ایضاً

چندیں غمِ مال و حسرتِ دنیا چیست — ہرگز دیدی کسے کہ جاوید بزیست
ایں یک نفسے کہ در تنت عاریت است — با عاریتے عاریتے باید زیست

(۷۰) ایضاً

روزے کہ شود اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ — واندم کہ بود اِذَا النُّجُوْمُ انْکَدَرَتْ
من دامنِ تو بگیرم اندر عرصات — گویم صنما بِاَیِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ

(۷۱) ایضاً

گر کار تو نیک است بہ تدبیر تو نیست — در سر برود نیز بتقصیر تو نیست
تسلیم و رضا پیش کن و شاد بزی — چوں نیک و بدِ جہان بہ تدبیر تو نیست

(۷۲) ایضاً

چوں مردن تو مردن یکبارگی است — یکبار بمیر ایں چہ بیچارگی است
خونے و نجاستے و مشتے رگ و پوست — در کار نبود ایں چہ غمخوارگی است

(۷۳) ایضاً

اے مردِ خرد حدیث فردا ہوس است — در دہر زدن لاف سخنہا ہوس است
امروز چنیں ہر کہ خرمند کس است — داند کہ ہمہ جہاں چنیں یک نفس است

(۷۴) ایضاً

خیام کہ خیمہائے حکمت می دوخت — در کورۂ غم فتاد و ناگاہ بسوخت
مقراضِ اجل طنابِ عمرش چو برید — دلالِ قضا برایگانش بفروخت

رباعی (۷۵)

در رهگذر زمین اگر مرا یک خشت است — آن وجه می است گرچه نامی ز فرست
گویند ترا وجه می نیز دانیست — دزراه و دستار ز مریم رشت ست

ایضاً (۷۶) ای مدام ۱۲

یک هفته شراب خورده باشی پیوست — هان تا نه نهی تو روز آدینه ز دست
در مذهب ما شنبه و آدینه یک است — جبار پرست باش نه روز پرست

ایضاً (۷۷)

خاری که بزیر پای هر حیوانی ست — زلف صنمی و ابروی جانانی ست
هر خشت که بر کنگرهٔ ایوانی ست — انگشت وزیری و سر سلطانی ست

ایضاً (۷۸)

دل سر حیات را کماهی دانست — در موت هم اسرار الٰهی دانست
امروز که باخودی ندانستی هیچ — فردا که ز خود روی چه خواهی دانست

ایضاً (۷۹) ے خبرت

گر از پی شهوت و هوا خواهی رفت — از من خبرت که بینوا خواهی رفت
بنگر چه کسی و از کجا آمده — میدان که چه میکنی کجا خواهی رفت

ایضاً (۸۰)

نیکی و بدی که در نهاد بشر ست — شادی و غمی که در قضا و قدر ست
با چرخ مکن حواله کاندر ره عقل — چرخ از تو هزار بار بیچاره تر ست

ایضاً (۸۱)

این کوزه چو من عاشق زاری بودست — در بند سر زلف نگاری بودست
این دسته که در گردن او می بینی — دستی ست که در گردن یاری بودست

ایضاً (۸۲)

خیام ز بهر گنه این ماتم چیست — در خوردن غم فائده بیش و کم چیست

آنرا که گنه نکرد غفران نبود — غفران ز برای گنه آمد غم چیست

رباعی (۸۳)

هشدار که روزگار شور انگیز است — ایمن منشین که تیغ دوران تیز است
در کام تو گر زمانه لوزینه نهد — زنهار فرو مبر که زهر آمیز است

ایضاً (۸۴)

چون آب بجویبار و چون باد بدشت — روز دگر از عمر من و تو بگذشت
تا من باشم غم دو روزه نخورم — روزیکه نیامدست و روزیکه گذشت

ایضاً (۸۵)

طاس فلک از پیش دلارای تهیست — آسوده درین جهان ندانم کیست
این نفسی ز مرگ می نتوان زیست — پس فائده در جهان بیفائده چیست

ایضاً (۸۶)

تا بار شناختم من این پای ز دست — این چرخ فرو مایه مرا دست ببست
افسوس که در حساب خواهند نهاد — عمری که مرا بی می و معشوقه گذشت

ایضاً (۸۷)

از هر زه بهر دری نمی باید تاخت — با نیک و بد زمانه می باید ساخت
از طاس سک چرخ و کعبتین تقدیر — هر نقش که پیدا شود آن باید باخت

ایضاً (۸۸)

با دشمن و دوست فعل نیکو نیکوست — بد کی کند آنکه نیکیش عادت و خوست
با دوست چو بد کنی شود دشمن تو — با دشمن اگر نیک کنی گردد دوست

ایضاً (۸۹)

من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت — از اهل بهشت کرد یا دوزخ زشت
جامی و بتی و بربطی بر لب کشت — این هر سه مرا نقد و ترا نسیه بهشت

ایضاً (۹۰)

در دہ پسر آں مے کہ جہاں را تاب ست
زاں مے کہ گل نشاط را مہتاب ست
بشتاب کہ آتش جوانی آب ست
دریاب کہ بیداری دولت خواب ست

رباعی (۹۱)

مے خور کہ مدام راحت روح تو اوست
آسائش جان و دل مجروح تو اوست
طوفان غم اندر آید از پیش و پس ت
در بادہ گریز کشتی نوح تو اوست

ایضاً (۹۲)

مے خوردن من نہ از برائے طرب ست
نے بہر فساد و ترک دین و ادب ست
خواہم کہ بہ بیخودی بر آدم نفسے
مے خوردن و مست بودنم زیں سبب ست

ایضاً (۹۳)

دنیا نہ مقام گشت و نہ جائے نشست
فرزانہ در و خراب و اولیٰ تر مست
بر آتش غم ز بادہ آبے میزن
زاں پیش کہ در خاک روی باد بدست

ایضاً (۹۴)

چوں آمدنم بمن نہ بد روز نخست
وین رفتن بے مراد عزمے ست درست
برخیز و میاں بہ بندائے ساقی چست
کاندوہ جہاں بمے فرو خواہم شست

ایضاً (۹۵)

گویند ترا چو سور با حور خوش ست
من میگویم کہ آب انگور خوش ست
ایں نقد بگیر و دست ازاں نسیہ بشو
کآواز دہل شنیدن از دور خوش ست

ایضاً (۹۶)

در فصل بہار اگر بتے حور سرشت
یک ساغر مے دہد مرا بر لب کشت
گرچہ بہ ہر کس ایں سخن باشد زشت
از سگ بترم اگر کنم یاد بہشت

ایضاً (۹۷)

مے نوش کہ عمر جاودانی این ست
خود حاصلت از دور جوانی این ست
ہنگام گل و مل ست و یاران سرمست
خوش باش دمے کہ زندگانی این ست

رباعی (۹۸)

اے دل چو نصیب تو ہمہ خوں شدنست
احوال تو ہر لحظہ دگرگوں شدنست
اے جاں تو دریں تن بچہ کار آمدہ
چوں عاقبت کار تو بیروں شدنست

ایضاً (۹۹)

با ما در م قلب سنے گرد د جفت
جاروب طرب خانہ ما پاک برفت
پیرے ز خرابات بروں آمد و گفت
مے خور کہ بعمرہا ت می باید خفت

ایضاً (۱۰۰)

خیام تنت بخیمہ ماند راست
جان سلطان روح ست و منزلش دار فناست
فراش اجل ز بہر دیگر منزل
انداز فگند خیمہ کہ سلطان برخاست

ایضاً (۱۰۱)

وزیراں کند ایں خیمہ چو

با ما فلک ار جنگ ندارد عجب است
گر بر سر ما سنگ نبارد عجب است
قاضی کہ خرید بادہ وقف فروخت
در مدرسہ گر بنگ نکارد عجب است

ایضاً (۱۰۲)

بر جان شریف گو شناسائے نہیست
داند کہ ہر انچہ آمد از جائے گہیست
چیزے کہ بما میرسد از حکم شہی است
کونین ز ہر چہ میرود بے گنہیست

ایضاً (۱۰۳)

دارندہ چو ترکیب طبائع آراست
از بہر چہ او فگندش اندر کم و کاست
گر نیک آمد شکستن از بہر چہ بود
ور نیک نیامد ایں صور عیب کراست

ایضاً (۱۰۴)

چوں ابر بنوروز رخ لالہ بشست
برخیز و بجام بادہ کن عزم درست
ایں سبزہ کہ امروز تماشاگہ تست
فردا ہمہ از خاک تو بر خواہد رست

ایضاً (۱۰۵)

فصل گل و طرف جوئبار و لب کشت
با یک دو سہ تازہ لعبتے حور سرشت

پیش آر قدح که باده نوشانِ صبوح
آسوده ز مسجد اند و فارغ ز کنشت

رباعی (۱۰۶)

ای مے لبِ لعل یار میدار بدست
زاں شد ز مے لعل قدح برخوردار
زاں رو که شگرف داری ایں کار بدست
کاورد بخونِ دل لب یار بدست

ایضاً (۱۰۷)

عشق ارچه بلاست آں بلا حکم خداست
چوں نیک و بدِ خلق بتقدیرِ خداست
بر حکم خدا ملامتِ خلق چرا ست
پس روز پسیں حساب بندہ چراست

ایضاً (۱۰۸)

آباد خرابات ز مے خوردن ماست
گر من نه کنم گناه رحمت چه کند
خونِ دو ہزار توبه در گردن ماست
آرایشِ رحمت از گنه کردن ماست

ایضاً (۱۰۹)

نه لائق مسجدم نه در خورد کنشت
چوں کافر درویشم و چوں قحبه زشت
ایزد داند گلِ مرا از چه سرشت
نه دین و نه دنیا و نه اُمید بهشت

ایضاً (۱۱۰)

در هر دشتے که لاله زاری بوده است
هر برگ بنفشه کز زمیں می روید
آں لاله ز خون شهریاری بوده است
خالیست که بر رُخ نگاری بوده است

ایضاً (۱۱۱)

با ما نگذارند دمے یارانت
خورشید تو بر روزنِ ما چوں افتد
غم خوار شدم ز دست غمخوارانت
کز ذره فزونست هواداراانت

ایضاً (۱۱۲)

چوں دی ز پری ما به بیکار گذشت
امروز بانچه میرسد خوش مے باش
شادیٔ غم و محنت و تیمار گذشت
کیں نیز چنانچه آمد انگار گذشت

ایضاً (۱۱۳)

از گردشِ چرخ ہیچ مفهومم نیست
هر چند بکار خویش در مے نگرم
جز رنج زمانه ہیچ مرسومم نیست
عمرے بگذشت و ہیچ معلومم نیست

رباعی (۱۱۴)

پیش از من و تو لیل و نهارے بودست
زنهار قدم بخاک آهسته نهی
گردنده فلک برائے کارے بودست
کاں مردمکِ چشم نگارے بودست

ایضاً (۱۱۵)

در بزمِ خرد عقلِ دلیل سره گفت
گر نا اهلی گفت که مے ناسره است
در روم و عرب میمنه و میسره گفت
من چوں شنوم چونکه خدایش سره گفت

ایضاً (۱۱۶)

ساقی قدحے که هست عالم ظلمات
از جان و جهاں هر چه در عالم هست
جز رُوئے تو نیست در جهاں آبحیات
مقصود توئی و بر محمد صلوات

ایضاً (۱۱۷)

ساقی مے معرفت مرا اکرمت است
بے معرفت آدمی چه کار آید ہیچ
در شرب بے معرفتاں معصیت است
مقصود ز آدمی همیں معرفت است

ایضاً (۱۱۸)

ساقی فلک از بحر عطائے تو کفے است
در کعبۂ جاں ز سے شرف گر برسم
در کوئے تو صد کعبۂ جاں در طرفیست
در در رہ کعبه هم بمیرم شرفیست

ایضاً (۱۱۹)

ساقی نظرے که دل خوش از دیدن تست
ناگفته دلت ضمیر ما میداند
جاں شاد ز خوشه چینی خرمن تست
جام جم عاشقاں دل روشن تست

ایضاً (۱۲۰)

ایں گنبدِ لاجوردیں زریں طشت
یک چند ز اقتضائے دورانِ قضا
بسیار بگشت است و دگر خواهد گشت
ما نیز چو دیگراں رسیدیم و گذشت

رباعی (۱۲۱)

این خاک که از خواجه بخاری بوده است
در وقت خود او بزرگواری بوده است
هر جا که قدم نهی یقین می پندار
کان دست کریم شهسواری بوده است

ایضاً (۱۲۲)

یک جرعه زمے ز ملک کاؤس به است
وز تخت قباد و ملکت طوس به است
هر ناله که رندے بسحرگاه زند
از طاعت زاهدان سالوس به است

ایضاً (۱۲۳)

رفتم بخرابات بایمان درست
زنار مغان راهبان بستم چست
شاگرد خرابات زبد نامی من
رختم بدر افگند و خرابات بشست

ایضاً (۱۲۴)

بتخانه و کعبه خانهٔ بندگی است
ناقوس زدن ترانهٔ بندگی است
محراب و کلیسیا و تسبیح و صلیب
حقا که همه نشانهٔ بندگی است

ایضاً (۱۲۵)

ساقی قدحے که کار عالم نفسے است
گر شادی از و یک نفس آں نیز بسے است
خوش باش نه هر چه هست آید ز جهاں
هرگز نشود چنانکه دلخواه کسے است

ایضاً (۱۲۶)

ساقی مے ما ز عارض پرخوے تست
چشمہ ز نرسد که چشمها در پے تست
سرچشمهٔ فیض جز لب لعل تو نیست
صد خضر و مسیح جرعه نوش مے تست

ایضاً (۱۲۷)

ساقی دل ما سوخته از مشتاقیست
باز آ که طبیب دردمندان ساقیست
جان دادن امید ست مرا در قدمت
تا جان بودم امیدواری باقیست

ایضاً (۱۲۸)

ساقی به بهشت اینهمه مشتاقی چیست
جنت مے و ساقی بود و باقی چیست

اینجاست مے و ساقی و آنجاست همیں
پس در دو جهاں بجز مے و ساقی چیست

رباعی (۱۲۹)

ساقی دل من که شادی از غم نشناخت
جز جام مے از نعیم عالم نشناخت
مے ده که دم صبوح جاں بخش دم است
کس غیر مسیح قدر ایں دم نشناخت

ایضاً (۱۳۰)

ساقی قدحے که آنکه ایں خاک سرشت
خط بر سر ما ز مستی و عشق نوشت
معمور بود بشاهد و باده جهاں
موعود بود بکوثر و حور و بهشت

ایضاً (۱۳۱)

از منزل کفر تا بدیں یک نفس است
وز عالم شک تا بیقیں یک نفس است
ایں یک نفس عزیز را خوش می دار
کز حاصل عمر ما همیں یک نفس است

ایضاً (۱۳۲)

آں لعل گراں بها ز کانی دگر است
واں در یگانه را نشانی دگر است
اندیشهٔ این و آں خیال من و تست
افسانهٔ عشق را زبانی دگر است

ایضاً (۱۳۳)

امروز که نوبت جوانی من است
مے نوشم از انکه کامرانی من است
عیبش مکنید از انکه تلخ ست خوش ست
تلخ است از انکه زندگانی من است

ایضاً (۱۳۴)

اے دل چو زمانه می کند غمناکت
ناگه برود ز تن روان پاکت
بر سبزه نشیں و خوش بزی روزے چند
زاں پیش که سبزه بردمد از خاکت

ایضاً (۱۳۵)

جز حق حکمے که حکم را شاید نیست
هستے که ز حکم او برون آید نیست
هر چیز که هست آں چناں می باید
آں چیز که آں چناں نمی باید نیست

ایضاً (۱۳۶)

چوں لالہ بنوروز قدح گیر بدست ‌ ‌ ‌ ‌ با لالہ رخے اگر ترا فرصت ہست
مے نوش مخور غصہ کہ ایں چرخ کہن ‌ ‌ ‌ ‌ ناگاہ ترا چو خاک گرداند پست

رباعی (۱۳۷)

چوں باد بدست خود آمدم چابک و چست ‌ ‌ ‌ ‌ زاں پیش کہ بیچارہ تنم بود درست
از ضعف کنوں چوں نفس بیمار آن ‌ ‌ ‌ ‌ می آیم و میروم و می سا کن و سست

ایضاً (۱۳۸)

بس خون کساں کہ چرخ بیباک بریخت ‌ ‌ ‌ ‌ بس گل کہ برآمد از گل و پاک بریخت
بر حسن و جوانی مناز ای پسر غرہ مشو ‌ ‌ ‌ ‌ بس غنچہ ناشگفتہ بر خاک بریخت

ایضاً (۱۳۹)

ساقی قدحے کہ شمع دل در گرفت ‌ ‌ ‌ ‌ تا ز آتش مے زندگی از سر گرفت
آہ از مے لعلت کہ بریں بادۂ ناب ‌ ‌ ‌ ‌ ہر کس کہ لبے نہاد لب برنگرفت

ایضاً (۱۴۰)

ساقی عیش است ماہ افروختہ است ‌ ‌ ‌ ‌ مے دہ کہ فلک نکتہ آموختہ است
دانی کہ اجل چو برق خرمن سوز است ‌ ‌ ‌ ‌ تا درنگری خرمن ما سوختہ است

ایضاً (۱۴۱)

ساقی چہ کنم کہ دل کباب از غم ست ‌ ‌ ‌ ‌ مدہوش ترا ز مست شرابم زغمست
ہر چند مے خرابیم سرح دہر ‌ ‌ ‌ ‌ باللہ کہ بیش از آں خرابم زغمست

ایضاً (۱۴۲)

سیم ارچہ نہ مایۂ خردمندان ست ‌ ‌ ‌ ‌ بے سیماں را باغ جہاں زندان ست
از دست تہی بنفشہ سر بر زانوست ‌ ‌ ‌ ‌ وز کیسۂ زر دہان گل خندان ست

ایضاً (۱۴۳)

سر دفتر عالم معانی عشق است ‌ ‌ ‌ ‌ سر بیت قصیدۂ جوانی عشق است
اے آنکہ خبر نداری از عالم عشق ‌ ‌ ‌ ‌ ایں نکتہ بدانکہ زندگانی عشق است

رباعی (۱۴۴)

طوریست کہ صد ہزار موسی دیدہ است ‌ ‌ ‌ ‌ دیریست کہ صد ہزار عیسے دیدہ است
قصریست کہ صد ہزار قیصر بگذشت ‌ ‌ ‌ ‌ طاقیست کہ صد ہزار کسری دیدہ است

ایضاً (۱۴۵)

در میکدۂ عشق اجل اسم منست ‌ ‌ ‌ ‌ رندی و پرستیدن مے قسم منست
من جان جہانم اندریں دیر مغاں ‌ ‌ ‌ ‌ دیں صورت کون جملگی جسم منست

ایضاً (۱۴۶)

در دہر مرا شراب و شاہد ہوس ست ‌ ‌ ‌ ‌ نہ چشم و دلم منتظر پیش و پس است
در دل نہ ز ہشیاری و مستی خبرے ‌ ‌ ‌ ‌ مقصود من از ہر دو جہاں یک نفس است

ایضاً (۱۴۷)

در وادی غیب چوں نہ دیدن ہوس است ‌ ‌ ‌ ‌ از عیب کساں نظر بریدن ہوس است
زیناں کہ من احوال جہاں می بینم ‌ ‌ ‌ ‌ دامن ز زمانہ درکشیدن ہوس است

ایضاً (۱۴۸)

گر بر فلکی بخاک باز آرندت ‌ ‌ ‌ ‌ ور بر سر نازی بہ نیاز آرندت
فی الجملہ بسر تو جہل تا بتوانی ‌ ‌ ‌ ‌ آزار مجوے تا نیاز آرندت

ایضاً دہ تو بگذار جدل **(۱۴۹)**

در نائے قرابہ قلقل مے چہ خوش است ‌ ‌ ‌ ‌ آواز سماع و نالۂ نے چہ خوش است
در بر بُتِ لطف و فریب در سر مے ناب ‌ ‌ ‌ ‌ فارغ ز غم زمانہ ہے ہے چہ خوش است

ایضاً (۱۵۰)

ساقی دل ما کہ دانۂ مہر تو کاشت ‌ ‌ ‌ ‌ مہر تو نہفتہ تا ابد خواہد داشت
دامن مفشاں ز ناز بر اہل نیاز ‌ ‌ ‌ ‌ گر دامن تو دست نخواہیم گذاشت

ایضاً (۱۵۱)

ساقی ز درت سفر نخواہیم گرفت ‌ ‌ ‌ ‌ گر ہم بکشی حذر نخواہیم گرفت

گیرم که ز خاک بر نگیری سرِ ما | ما سر ز رهِ تو بر نخواهیم گرفت

رباعی (۱۵۲)

ساقی به بزم گر بتِ یاقوت لب است | در آب خضر بجای آب عنب است
گر زهره بود مطرب و عیسیٰ همدم | چوں دل نه بجا بود نه جای طرب است

ایضاً (۱۵۳)

ساقی زمی که لعلت آں ساقی است | دل بر نکنم تا دمی از من باقی است
مشتاقم ازاں بدید نت گستاخم | گستاخی من ز غایتِ مشتاقی است

ایضاً (۱۵۴)

ساقی مه رخسارِ تو جانِ همه است | دلدارِ من است و دلستانِ همه است
خورشید صفت نه مهر در آب خوش است | تنها نه از آن من که ز آن همه است

ایضاً (۱۵۵)

در عشق تو از ملامتم ننگی نیست | با بیخبراں دریں سخن جنگی نیست
آں شربت عاشقی همه مرداں راست | نامرداں را ازیں قدح رنگی نیست

ایضاً (۱۵۶)

گفتم که مگر درست باشد عهدت | بر قاعدهٔ نخست باشد عهدت
کے دانستم که همچو بنیاد جهاں | اے نور دو دیده سست باشد عهدت

ایضاً (۱۵۷)

گفتم که سرِ زلف تو بس سر خورد است | گفتا که تو تن بنه اگر در خورد است
گفتم ز روئے ز قامتت بر نخورم | گفتا که ز سرو کے کسے بر خورد است

ایضاً (۱۵۸)

گویند مرا دوزخی باشد مست | قولیست خلاف دل در و نتواں بست
گر عاشق مست دوزخی خواهد بود | فردا بینی بهشت همچوں کف دست

ایضاً (۱۵۹)

فاسق خوانند مرد مانم پیوست | من بیگنهم خیال شاں بیں که چه هست
برمن ز خلاف شرع اے اهل صلاح | جز خمر و لواطت و زنا چیزے هست

رباعی (۱۶۰)

ده عقل ز نه رواق و ز هشت بهشت | هفت اختر ام از شش جهت این نامه نوشت
کز پنج حواس و چار ارکان و سه روح | ایزد بدو عالم چو تو یک کس نه سرشت

ایضاً (۱۶۱)

سیر دو جهاں ز قدح مستان ست | خورشید ازل جام مهِ تاباں است
ایں نکته که در قلب جهاں پنهان ست | در شیشهٔ مے اگر بدانی آن است

ایضاً (۱۶۲)

بر روئے تو زلف را اقامت هوس ست | سر فتنه مردم را قیامت هوس ست
زاہد ز تو محراب نشیں شد چشمت | آں کافر مست را امامت هوس ست

ایضاً (۱۶۳)

ساقی غم ما بلند آوازه شده است | سرمستی ما بروں ز اندازه شده است
با موے سفید سرخوشم کز خط تو | پیرانه سرم بهار دل تازه شده است

ایضاً (۱۶۴)

ساقی بحیات چوں کسے را ظفر نیست | در سیر بود به انس مے و ساغر نیست
مے همدم ماست زانکه چوں گرمی مے | در آب حیات و چشمه کوثر نیست

ایضاً (۱۶۵)

ساقی نظرے که دل ز اندیشه تهی ست | شیراں همه رفته اند سر بیشه تهی ست
هر شب نه حباب کف ز دے شیشه ز چرخ | هر زنگه در دریا بود و شیشه تهی ست

ایضاً (۱۶۶)

ساقی که رخست ز جام جمشید به است | مردن بر هست ز عمر جاوید به است
خاک قدمت که نور زمین روشن از وست | هر ذره ز صد هزار خورشید به است

رباعی (۱۶۷)

ساقی که لبش مفرح یاقوت است — دل را غم او قوت و جان را قوت است
هر کس که نشد کشته بطوفان غمش — در کشتی نوح زنده در تابوت است

ایضاً (۱۶۸)

ای ساقی از آن مے که دل و دین منست — پر کن قدحے که جان شیرین منست
گر نیست شراب خوردن آئین شما — معشوقه بجام خوردن آئین منست

ایضاً (۱۶۹)

در هیچ سرے نیست که اسرارے نیست — دل را خبر از اندک و بسیارے نیست
هر طائفه ار وندراست در پیش — الا ره عشق را که سالارے نیست

ایضاً (۱۷۰)

گل گفت به از لقائے من روئے نیست — چندیں ستم گلاب گر با وے چیست
بلبل بزبان حال با او مے گفت — یک روز که خندید که سالے نگریست

ایضاً (۱۷۱)

بدنامی من ز عرش و کرسی بگذشت — ویں عمر عزیز نیز از سی بگذشت
فی الجمله خوشی نیست اگر دست دهد — صد کاسه پیاپے که عروسی بگذشت

ایضاً (۱۷۲)

ساقی دل من ز مرده فرسوده تر است — کو زیر زمیں ز من دل آسوده تر است
هر چند بخون دیده دامن شویم — دامان تر هم ز دیده آلوده تر است

ایضاً (۱۷۳)

ساقی مدد از غم تو ام آه که نیست — صبرم ز درخت حق ست آگاه که نیست
مقصود منی و جز تو کس در دل من — والله که نیست ثم بالله که نیست

ایضاً (۱۷۴)

ساقی دل من ز دست اگر خواهد رفت — بحر است مجاز خود بدر خواهد رفت

صوفی که چو ظرف تنگ از خویش پر است — یک جرعه اگر دهی بسر خواهد رفت

رباعی (۱۷۵)

ساقی گل و سبزه بس طربناک شده است — دریاب که هفته دگر خاک شده است
مے نوش و گلے بچین که تا درنگرے — گل خاک شده است و سبزه خاشاک شده است

ایضاً (۱۷۶)

ساقی مے کهنه یار دیرین من است — بے دختر رز عیش نه آئین من است
گویند که باده خوار را دینے نیست — من باده خورم که باده خود دین من است

ایضاً (۱۷۷)

ساقی که هلاکم ز غم هجرانت — هر جا که روی دست من و دامانت
رفتے و هزار دل هلاک از غم تست — باز آ که صد هزار جان قربانت

ایضاً (۱۷۸)

در عالم بیوفا که منزل گه ماست — بسیار بجستیم لباسی که مراست
چوں روئے تو ماه نیست روشن گفتم — چوں قد تو سرو نیست میگویم راست

ایضاً (۱۷۹)

آں باده که قابل صور هاست بذات — گاہے حیواں می شود و گاه نبات
تا ظن نبری که هست گردد هیهات — موصوف بذات ست اگر نیست صفات

ایضاً (۱۸۰)

عمریست که مداحی مے ورد من است — اسباب مے است هر چه در گرد من است
زاهد اگر استاد تو عقل است اینجا — خوش باش که استاد تو شاگرد من است

ایضاً (۱۸۱)

در صومعه و مدرسه و دیر و کنشت — ترسنده دوزخ اند و جویاے بهشت
آں کس که ز اسرار خدا با خبر است — زیں تخم در اندرون دل هیچ نکشت

ایضاً (۱۸۲)

امروز کہ آدینہ مرا در نام است
ہر روز اگر یک قدح مے میخوردی
مے نوش کن از قدح چہ جاے جام است
امروز دو خور کہ سید الایام است

(۱۸۳) رباعی

ترکیبِ طبائع چہ بکام تو دمے ست
با اہلِ خرد نشیں کہ اصلِ من و تو
خوش باش اگرچہ بر تو ہر دم ستمے است
گردے و شرارے و نسیمے و نمے است

(۱۸۴) ایضاً

یا مطربے مے حور سرشتے گر ہست
بہ زیں مطلب دوزخ فرسودہ مناب
یا آبے وال و لب کشتی گر ہست
حقا کہ جز ایں نیست بہشتی گر ہست

(۱۸۵) ایضاً

دنیا دیدی و ہر چہ دیدی ہیچ است
سرتاسر آفاق و دیدی ہیچ است
واں نیز کہ گفتی و شنیدی ہیچ است
واں نیز کہ در خانہ خزیدی ہیچ است

(۱۸۶) ایضاً

ہیہات کہ ایں جسمِ مجسم ہیچ است
دریاب کہ در کشاکشِ موت و حیات
ویں دائرہ و سطحِ مجسم ہیچ است
وابستہ یکدمیم و آں ہم ہیچ است

(۱۸۷) ایضاً

در عالمِ خاک خاک باشیدم و رفت
با چون و چرائے تو مرا کارے نیست
صد دشمن و دوست بر تراشیدم و رفت
چندانکہ بداشتی بپاشیدم و رفت

(۱۸۸) ایضاً

مے خور کہ بزیرِ گِل بسے خواہی خفت
زنہار بکس مگو تو ایں رازِ نہفت
بے مونس و بے حریف و بے ہمدم و جفت
ہر لالہ کہ پژمردہ نخواہد بشگفت

(۱۸۹) ایضاً

مے میخورم و مخالفاں از چپ و راست
چوں دانستم کہ مے عدوے دین است
گویند مخور بادہ کہ دیں را اعدا است
واللہ بخورم خونِ عدو را کہ رواست

(۱۹۰) رباعی

دورانِ جہاں بے مے و ساقی ہیچ است
ہر چند در احوالِ جہاں مے نگرم
بے زمزمۂ نائے عراقی ہیچ است
حاصل ہمہ عشرت است و باقی ہیچ است

(۱۹۱) ایضاً

ابر آمد و باز بر سرِ سبزہ گریست
امروز کہ ایں سبزہ تماشا گہِ ماست
بے بادۂ ارغواں نمی باید زیست
تا سبزۂ خاکِ ما تماشا گہِ کیست

(۱۹۲) ایضاً

دریاب کہ از روح جدا خواہی رفت
مے خور کہ ندانی ز کجا آمدۂ
در پردۂ اسرارِ خدا خواہی رفت
خوش زی چہ ندانی کہ کجا خواہی رفت

(۱۹۳) ایضاً

بر چہرۂ گل شبنمِ نوروز خوش است
از دے کہ گذشت ہر چہ گوئی خوش نیست
در صحنِ چمن روئے دل افروز خوش است
خوش باش و ز دی مگو کہ امروز خوش است

(۱۹۴) ایضاً

یزداں چو گِلِ وجودِ ما را آراست
بے حکمش نیست ہر گناہے کہ مراست
دانست ز فعلِ ما چہ بر خواہد خاست
پس سوختنِ قیامت از بہرِ چہ خواست

(۱۹۵) ایضاً

بر لوح نشانِ بودنی ہا بوداست
اندر تقدیر آنچہ بایست بداد
پیوستہ قلم ز نیک و بد آسودہ است
غم خوردن و کوشیدنِ ما بیہودہ است

(۱۹۶) ایضاً

ترسِ اجل و بیمِ فنا ہستی تست
من از دمِ عیسوی شدم زندہ بجاں
ورنہ ز فنا شاخِ بقا خواہد رست
مرگ آمد و از وجودِ ما دست بشست

(۱۹۷) ایضاً

با ہر بد و نیک راز نتوانم گفت
کوتہ سخنم دراز نتوانم گفت

حالے دارم کہ شرح نتوانم داد | رازے دارم کہ باز نتوانم گفت

(۱۹۸) رباعی

با بادہ نشیں کہ ملک محمود این است | وز چنگ شنو کہ لحن داؤد این است
از آمدہ و رفتہ دگر یاد مکن | حالے خوش باش زانکہ مقصود این است

(۱۹۹) ایضاً

گردوں کمرے ز عمر فرسودۂ ماست | جیحوں اثرے ز چشم پالودۂ ماست
دوزخ شررے ز رنج بیہودۂ ماست | فردوس دمے ز وقت آسودۂ ماست

(۲۰۰) ایضاً

در خواب بدم مرا خردمندے گفت | کز خواب کسے را گل شادی نشگفت
کارے چہ کنی کہ با اجل باشد جفت | برخیز کہ زیر خاک می باید خفت

(۲۰۱) ایضاً

چوں چرخ بکام یک خردمند نگشت | خواہی تو فلک ہفت شمر خواہی ہشت
چوں باید مرد آرزو با ہمہ ہیچ | چہ مور خورد بگور چہ گرگ بدشت

(۲۰۲) ایضاً

شادی مطلب کہ حاصل عمر دمے است | ہر ذرہ ز خاک کیقبادے و جمے است
احوال جہان و اصل ایں عمر کہ ہست | خوابے و خیالے و فریبے و دمے است

(۲۰۳) ایضاً

ایں کہنہ رباط را کہ عالم نام است | آرام گہ ابلق صبح و شام است
بزمی است کہ وا ماندۂ صد جمشید است | قصریست کہ تکیہ گاہ صد بہرام است

(۲۰۴) ایضاً

بلبل چو بباغ نالہ بر دست گرفت | می باید ہمچو لالہ بر دست گرفت
زاں پیش کہ مردماں مرا از سر جہل | گویند فلاں پیالہ بر دست گرفت

۲۰۵ ایضاً

یا رب تو کریمی و کریمی کرم است | عاصی ز چہ رو بروں ز باغ ارم است
با طاعتم ار ببخشی آں نیست کرم | با معصیتم اگر ببخشی کرم است

(۲۰۶) رباعی

اکنوں کہ گل سعادتت پر بار است | دست تو ز جام مے چرا بیکار است
مے خور کہ زمانہ دشمن غدار است | دریافتن روز چنیں دشوار است

(۲۰۷) ایضاً

مہتاب بنور دامن شب بشگافت | مے خور کہ دمے خوشتر ازاں نتواں یافت
خوش باش و بیندیش کہ مہتاب بسے | اندر سر خاک یک بیک خواہد تافت

(۲۰۸) ایضاً

پیش از من و تو مرد و بسے زن بودست | کا فاق ز جملہ شاں مزین بودست
زودا کہ تن تو خاک گردد زیرا | خاک تو دگر ہزار ہا تن بودست

(۲۰۹) ایضاً

از باد صبا دلم چو بوے تو گرفت | مارا بگذاشت جستجوے تو گرفت
اکنوں ز منش ہیچ نمی آید یاد | بوے تو گرفتہ بود خوے تو گرفت

(۲۱۰) ایضاً

آں قصر کہ بہرام در و جام گرفت | آہو بچہ کرد و شیر آرام گرفت
بہرام کہ گور می گرفتے ہمہ عمر | بنگر کہ چگونہ گور بہرام گرفت

(۲۱۱) ایضاً

با حکم خدا بجز رضا در نگرفت | با خلق بجز روے و ریا در نگرفت
ہر حیلہ کہ در تصور عقل آید | کردیم و لیک با قضا در نگرفت

(۲۱۲) ایضاً

کم گوے کہ فضل حق بآسانی نیست | از تو بہ مگوے کانچہ میدانی نیست
چندیں پسر شکر لب و شیریں گو | چوں تو بہ تواں کرد مسلمانی نیست

(۲۱۳)	رباعی	
سحر از رخ خود زابر نوروز بشست		برخیز و به جام باده کن عهد درست
با سبز خطے به سبزه زارے مے خور		بر یاد کسے که سبزه از خاکش رُست
(۲۱۴)	ایضاً	
تا چند زنم بروے دریا ها خشت		نومید نیم چو بت پرستاں ز کنشت
اشغب من و سیمبر جوانان کنشت		میخواهم و معشوق چه دوزخ چه بهشت
(۲۱۵)	ایضاً	
هر کو رقمے ز عقل در دل بنگاشت		یک دم ز عمر خویش ضائع نگذاشت
یا در طلب رضاے یزداں کوشید		یا راحت جاں گزید و ساغر برداشت
(۲۱۶)	ایضاً	
اے وائے بران دل که درو سوزے نیست		سودا زدهٔ مهر دل افروزے نیست
روزے که تو بے عشق بسر خواهی برد		ضائع تر ازاں روز ترا روزے نیست
(۲۱۷)	ایضاً	
من بندهٔ عاصیم رضاے تو کجاست		تاریک دلم نور و صفاے تو کجاست
مارا تو بهشت اگر به طاعت بخشی		ایں مزد بود لطف و عطاے تو کجاست
(۲۱۸)	ایضاً	
تا کے ز چراغ مسجد و دود کنشت		تا کے ز زیان دوزخ و سود بهشت
رو بر سر لوح بیں که استاد قضا		اندر ازل آنچه بودنی بود نوشت
(۲۱۹)	ایضاً	
هر دل که درو مایهٔ تجربه کم است		بیچاره همه عمر ندیم ندم است
جز خاطر فارغ که نشاطے دارد		باقی همه عمر هر چه هست اسباب غم است
(۲۲۰)	ایضاً	
در مجلس دهر ساز مستی پست است		نه چنگ و نه نالهٔ نے نه دلم در دست است

رندان همه ترک مے پرستی کردند		جز محتسب شهر که دائم مست است
(۲۲۱)	رباعی	
از مار مقے بسعی ساقی مانده است		وز صحبت عمر بیوفائی مانده است
از بادهٔ دوشیں یک مے بیش نماند		از عمر ندانم که چه باقی مانده است
(۲۲۲)	ایضاً	
نفسے سگ خانه همی ماند راست		جز بانگ میان تهی ازو هیچ نخاست
روبه صفت است خواب خرگوش دهد		آشوب پلنگ دارد و گرگ دغاست
(۲۲۳)	ایضاً	
پرخون ز فراقت جگرے نیست که نیست		شیداے تو صاحب نظرے نیست که نیست
با آنکه نداری سر سوداے کسے		سوداے تو در هیچ سرے نیست که نیست
(۲۲۴)	ایضاً	
از آتش ایں طائفه جز دودے نیست		وز هیچ کسم امید بهبودے نیست
دستے که ز دست چرخ بر سر دارم		در دامن هر که میزنم سودے نیست
(۲۲۵)	ایضاً	
بیگانه اگر وفا کند خویش من است		ور خویش جفا کند بد اندیش من است
گر زهر موافقت کند تریاق است		ور نوش مخالفت کند نیش من است
(۲۲۶)	ایضاً	
تا بتوانی غم جهاں هیچ مسنج		بر دل منه از اندهٔ نا آمده رنج
خوش میخور و مے بخش درین دار سپنج		با خود نبری گرچه بسے داری گنج
(۲۲۷)	ایضاً	
بنگر ز جهاں چه طرف بربستم هیچ		وز حاصل عمر چیست در دستم هیچ
شمع طربم ولے چو بنشستم هیچ		من جام جمم ولے چو بشکستم هیچ
(۲۲۸)	ایضاً	

گو مطرب و مے تا بدہم داد صبوح / خوش وقت دلی کہ مے کند یاد صبوح
مارا بجہاں سہ چیز می باید خوش / مستی و عاشقی و فریاد صبوح

(۲۲۸) رباعی

اے عارض تو نہادہ بر نسرین طرح / روے تو فگندہ بر بتان چین طرح
دے غمزۂ تو دادہ شہ بابل را / اسپ و رخ و فیل و بیذق و فرزین طرح

(۲۲۹) ایضاً

چوں عمر ہمی رود

چوں می گذرد عمر چہ شیرین و چہ تلخ / پیمانہ چو پر شود چہ بغداد و چہ بلخ
مے نوش کہ بعد از من و تو ماہ بسے / از سلخ بغرہ آید و از غرہ بسلخ

(۲۳۰) ایضاً

قدر گل و مل بادہ پرستاں دانند / نے تنگدلان و تنگدستاں دانند
از بیخبری بے خرداں معذور اند / ذوقیست درین بادہ کہ مستاں دانند

(۲۳۱) ایضاً

زآوردن من نبود گردوں را سود / وز بردن من جاہ و جلالش نفزود
وز ہیچ کسے نیز دو گوشم نشنود / کاوردن و بردن من از بہر چہ بود

(۲۳۲) ایضاً

بوسے خوش گل بزخم خارے ارزد / گر بادہ خوری ہم بخمارے ارزد
یارے کہ از و ہزار جاں تازہ شود / انصاف بدہ کہ انتظارے ارزد

(۲۳۳) ایضاً

آنکس کہ زمین و چرخ و افلاک نہاد / بس داغ کہ او بر دل غمناک نہاد
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشک / در طبل زمین و حقہ خاک نہاد

(۲۳۴) ایضاً

خورشید کمند صبح بر بام افگند / کیخسرو روز بادہ در جام افگند
مے خور کہ منادی سحرگہ خیزاں / آوازہ اشربوا در ایام افگند

(۲۳۵) رباعی

ز دفتر و منبر

دست چو منے کہ جام و ساغر گیرد / حیف است کہ آں ز بادہ کمتر گیرد
تو زاہد خشکی و منم فاسق تر / آتش نشنیدہ ام کہ در تر گیرد

(۲۳۶) ایضاً

زاں پیش کہ نام تو ز عالم برود / مے خور کہ چو مے بدل رسد غم برود
بکشاے سر زلف بتے بند ز بند / زاں پیش کہ بند بند تو از ہم برود

(۲۳۷) ایضاً

در ملک تو از طاعت من ہیچ فزود / وز معصیتے کہ رفت نقصانے بود
بگذار و مگیر زانکہ معلومم شد / گیرندہ دیری و گذارندہ زود

(۲۳۸) ایضاً

چوں رزق تو آنچہ عدل قسمت فرمود / شود / یک ذرہ نہ کم شود و نخواہد افزود
آسودہ ز ہر چہ ہست می باید شد / آزادہ ز ہر چہ نیست می باید بود

(۲۳۹) ایضاً

جانم بفداے آنکہ او اہل بود / سر در قدمش اگر نہم سہل بود
خواہی کہ بدانی بیقیں دوزخ را / دوزخ بجہاں صحبت نا اہل بود

(۲۴۰) قطعہ

آناں کہ کہن شدند و آناں کہ نو اند / بغداد / ہر یک بمراد خویش یک یک بدوند
ایں کہنہ جہاں بکس نماند جاوید / رفتند و روند و دیگر آیند و روند

(۲۴۱) رباعی

مے گرچہ حرام ست ولے تا کہ خورد / وانگاہ چہ مقدار و دگر با کہ خورد

انگاه که این چهار شرط آمد جمع
پس مے نخورد مردم دانا که خورد

(۲۴۲) رباعی

آنها که فلک دیده و دهر آرایند
در دامنِ آسمان و در زیرِ زمیں
آیند و روند و باز در دهر آیند
خلقے ست که تا خداے دهر آسایند

(۲۴۳) ایضاً

این قافلۂ عمر عجب می گذرد
ساقی غمِ فردا ے قیامت چه خوری
دریاب دمیکه با طرب می گذرد
پیش آر پیالہ که شب می گذرد

(۲۴۴) ایضاً

آنها که در آمدند و در جوش شدند
خوردند پیالہ و مدهوش شدند
آشفتۂ ناز و طرب نوش شدند
وز خواب عدم جملہ هم آغوش شدند

(۲۴۵) ایضاً

بر چشمِ تو عالم ار چه می آرایند
برپاے نصیب خویش کت بر بایند
مگرو تو بدانکه عاقلاں نگرایند
بسیار چو تو شوند و بسیار آیند

(۲۴۶) ایضاً

پوشیده مرقع اند این خامے چند
بگرفته ز طامات الف لامے چند
نا رفته رهِ صدق و صفا گامے چند
بدنام کنندۂ نکو نامے چند

(۲۴۷) ایضاً

آں کس که گنه نزد اوسهل بود
علمِ ازلی علتِ عصیاں کردن
ایں نکته بگوید آں که او اهل بود
نزدیک حکیم غایتِ جهل بود

(۲۴۸) ایضاً

بهتر همه دانا ے فلک میدانند
گیرم که بزرق خلق را بفریبی
کو موے بموے رگ برگ میدانند
با او چه کنی که یک بیک میدانند

(۲۴۹) ایضاً

چون کار نه بر مرادِ ما خواهد بود
پیوسته نشسته ایم در حیرت آنکه
اندیشۂ و جهد ما کجا دارد سود
دیر آمده ایم و رفت میباید زود

(۲۵۰) رباعی

این چرخ جفا پیشه دغلے بنیاد
هر جا که دلے دید که داغے دارد
هرگز گرهِ بستۂ کس را نکشاد
داغے دگرش بر سر آں داغ نهاد

(۲۵۱) ایضاً

آں مرد نیم کز عدمم بیم آید
جانیست بعاریت مرا داده خدا
آں بیم مرا خوشتر ازیں بیم آید
تسلیم کنم چو وقتِ تسلیم آید

(۲۵۲) ایضاً

از واقعۂ ترا خبر خواهم کرد
با عشق تو در خاک فرو خواهم شد
واں را بدو حرف مختصر خواهم کرد
با مهرِ تو سر ز خاک بر خواهم کرد

(۲۵۳) ایضاً

عاقل غم و اندیشۂ لاشے نخورد
غم در دل و باده در صراحی باشد
جز جام لبالب پیاپے نخورد
خاکش بسر آنکه غم خورد مے نخورد

(۲۵۴) ایضاً

کم کن طمع جهاں که باشی خرسند
خوش باش چنانکه هست این دورِ فلک
از نیک و بدِ زمانه بگسل پیوند
هم بگذرد و نماند این دوری چند

(۲۵۵) ایضاً

در عالمِ جاں بهوش میباید بود
تا چشم و زبان و گوش برجا باشد
در کارِ جهاں خموش میباید بود
بے چشم و زبان و گوش میباید بود

(۲۵۶) ایضاً

ایں کوزه گراں که دست در گل دارند
مشت و لگد و طپانچه تا چند زنند
عقل و خرد و هوش بر آں بگمارند
خاکے بدهان است چه می پندارند

(۲۵۷) رباعی

لب بر لب کوزه هیچ دانی مقصود
آخر چه وجود من نماند موجود
یعنی لب من نیز چه بهلے تو بود
بهاست چنین شود بهزمان وددد

(۲۵۸) ایضاً

شب نیست که عقل در تحیر نه شود
پُر مے نشود کاسهٔ سر از سودا
وز گریه کنار من پُر از دُر نه شود
آں کاسه که سرنگوں بود پُر نه شود

(۲۵۹) ایضاً — ن از جمع کمال

آنها که محیط فضل و آداب شدند
ره زیں شب تاریک نبردند بروں
در کشف علوم شمع اصحاب شدند
گفتند فسانهٔ و در خواب شدند

(۲۶۰) ایضاً

آنها که اسیر عقل و تمیز شدند
رو باخبراں تو آب انگور گزیں
در حسرت هست و نیست ناچیز شدند
کایں بے خبراں بغوره مویز شدند

(۲۶۱) ایضاً

پیری سرِ ما بے صوابی دارد
بام و درِ چار رکن دیوار وجود
گلنار رخم برنگ آبی دارد
ویراں شد و روے در خرابی دارد

(۲۶۲) ایضاً

آں عقل که در راه سعادت پوید
دریاب تو ایں یکدمه صحبت که نهٔ
روزے صد بار خویش را میگوید
آں تره که بدرود دیگر روید

(۲۶۳) ایضاً — اکنوں دم عمر

تا بود دلم ز عشق محروم نه شد
اکنوں که همی بنگرم از رے خرد
کم بود ز اسرار که مفهوم نه شد
معلومم شد که هیچ معلوم نه شد

(۲۶۴) ایضاً — عمرم بگذشت

نا برده بصبح در طلب شامے چند
ننهاده بروں ز خویشتن گامے چند

در کسوت خاص آمدهٔ عامے چند
بدنام کنندهٔ نکو نامے چند

(۲۶۵) رباعی

من بادهٔ جام یک منی خواهم کرد
اول سه طلاق عقل و دیں خواهم گفت
خود را بدو جام مے غنی خواهم کرد
پس دختر رز را بزنی خواهم کرد

(۲۶۶) ایضاً

تا چند اسیر رنگ و بو خواهی شد
گر چشمهٔ زهری و اگر آب حیات
چند از پے هر زشت و نکو خواهی شد
آخر بدلِ خاک فرو خواهی شد

(۲۶۷) ایضاً — ن صفات نو

آں کاسه گرے که کاسهٔ سرها کرد
بر خوانِ وجود ما نگوں کاسه نهاد
در کاسه گری صنعت خود پیدا کرد
واں کاسهٔ سرنگوں ترا رسوا کرد

(۲۶۸) ایضاً

اجرام که ساکنان ایں ایوانند
هاں تا سرِ رشتهٔ خرد گم نه کنی — ن گم
اسباب تردد خرد مندانند
کانانکه مدبرانند سرگردانند

(۲۶۹) ایضاً

هر صبح که روے لاله شبنم گیرد
ز انصاف مرا ز غصه خوش می آید
بالاے بنفشه در چمن خم گیرد
گر دامن خویشتن فراهم گیرد

(۲۷۰) ایضاً

دقیست که از سبزه جهاں آرایند
عیسے نفساں ز خاک بیروں آیند
موسیٰ صفتاں ز شاخ کف بنمایند
در چشم سحاب دیدها بکشایند

(۲۷۱) ایضاً — ن چشمها

در دهر هر آنکه نیم نانے دارد
نے خادم کس بود نه مخدوم کسے
وز بهر نشست آشیانے دارد
گو شاد بزی که خوش جهانے دارد

(۲۷۲) ایضاً

گردوں ز زمین ہیچ گلے بر نارد — کس نشکند و باز بگل نسپارد
گر ابر چو آب خاک را بر دارد — تا حشر ہمہ خون عزیزاں بارد

رباعی (۲۷۳)

زاں سبزہ ہمیشہ کہ بیر دہقاں دارد — بُر کن کہ دلم میل فراواں دارد
از سر گل آمرزو بہ در کن کہ جہاں — در زیر گل آرزو فراواں دارد

ایضاً (۲۷۴)

روزے کہ جزائے ہر صفت خواہد بود — قدر تو بقدر معرفت خواہد بود
در حسن صفت کوش کہ در روز جزا — حشر تو بصورت صفت خواہد بود

ایضاً (۲۷۵)

زاں پیش کہ غمہائے شبیخوں آرند — فرمائے کہ تا بادۂ گلگوں آرند
تو زر نۂ اے غافل ناداں کہ ترا — در خاک نہند و باز بیروں آرند

ایضاً (۲۷۶)

چوں مردہ شوم خاک مرا گم سازند — احوال مرا عبرت مردم سازند
پس خاک گلم بہ بادہ آغشتہ کنند — وز کالبدم خشت سر خم سازند

ایضاً (۲۷۷)

قومے ز گزاف در غرور افتادند — قومے زپے حور و قصور افتادند
معلوم شود چو پردہا بردارند — کز کوے تو دور دور افتادند

ایضاً (۲۷۸)

توبہ نکند ہر کہ شبا تشں باشد — از بادہ کہ چوں آب حیاتش باشد
اندر رمضاں اگر کسے توبہ کند — بلائے ز نماز ہا نجاتش باشد

ایضاً (۲۷۹)

مے باید خورد و کام دل باید راند — در دل نتواں درخت اندوہ نشاند
ہموارہ کتاب صرف میباید خواند — پیداست کہ چند در جہاں خواہی ماند

رباعی (۲۸۰)

وقتے کہ طلوع صبح ازرق باشد — باید بکفت جام مروق باشد
گویند کہ حق تلخ بود در افواہ — باید کہ بدیں دلیل مے حق باشد

ایضاً (۲۸۱)

از بادۂ شب اگر خمارم نبود — مے خوردن روز اختیارم نبود
گفتی بکن اختیار مے خوردن روز — در خوردن روز بخت یارم نبود

ایضاً (۲۸۲)

در دہر چو آوازۂ گل تازہ دہند — فرمائے بتا کہ مے باندازہ دہند
از دوزخ و از بہشت و از حور و قصور — فارغ بنشیں کہ آں بہ آوازہ دہند

ایضاً (۲۸۳)

گویند بہشت و حور عین خواہد بود — وانجا مے ناب و انگبیں خواہد بود
گر ما مے و معشوق پرستیم رواست — چوں عاقبت کار ہمیں خواہد بود

ایضاً (۲۸۴)

آں روز کہ توسن فلک زیں کردند — آرایش مشتری و پرویں کردند
ایں بود نصیب ما ز دیوان قضا — ما را چہ گنہ قسمت ما ایں کردند

ایضاً (۲۸۵)

آنہا کہ کشندۂ شراب نابند — وانہا کہ بشب مدام در محرابند
بر خشک کسے نیست ہمہ در آبند — بیدار یکے ہست دگراں در خوابند

ایضاً (۲۸۶)

مے خور کہ چمن بسے سہا خواہد شد — خوش زی کہ بسی بسے سہا خواہد شد
بر طرف چمن ز زندگانی برخور — زیرا کہ چمن بسے چو ما خواہد شد

ایضاً (۲۸۷)

شب نیست کہ آہ من بجوزا نرسد — وز گریۂ من سیل بدریا نرسد

گفتی که بتو باده خورم پس فردا
شاید که مرا عمر بفردا نرسد

رباعی (۲۸۸)

یاراں چو باتفاق میعاد کنید
خود را بجمال یک دگر شاد کنید
ساقی چو مے مغانہ در کف گیرد
بے چارہ فلاں را بدعا یاد کنید

ایضاً (۲۸۹)

روزیست خوش و ہوا نہ گرم است نہ سرد
ابر از رخ گلزار ہمی شوید گرد
بلبل بزبان حال خود باگل زرد
فریاد ہمی زند کہ مے باید خورد

ایضاً (۲۹۰)

عمرت تا کے بخود پرستی گذرد
یا در پے نیستی و ہستی گذرد
مے خور کہ چنیں عمر کہ غم در پے اوست
آں بہ کہ بخواب یا بمستی گذرد

ایضاً (۲۹۱)

مے خور کہ تنت بخاک در ذرہ شود
خاکت پس ازاں پیالہ و جرہ شود
از دوزخ و از بہشت فارغ می باش
عاقل بچنیں عمر چرا غرہ شود

ایضاً (۲۹۲) مشنو سخن بہشت و دوزخ زکساں

عشقے کہ مجازی بود آبش نبود
چوں آتش نیم مردہ تابش نبود
عاشق باید کہ سال و ماہ و شب و روز
آرام و قرار و خورد و خوابش نبود

ایضاً (۲۹۳)

ایزد بہ بہشت وعدہ باما مے کرد
پس در دو جہاں حرام مے دانگے کرد
شخصے ز عمر ناقہ حمزہ پے کرد
پیغمبر با حرام مے بروے کرد

ایضاً (۲۹۴)

اکنوں کہ زخوشدلی بجز نام نماند
یک ہمدم پختہ جز مے خام نماند
دست طرب از ساغر مے باز مگیر
امروز کہ در دست بجز جام نماند

ایضاً (۲۹۵)

گویند بہشت و حوض کوثر باشد
و انجا مے ناب و شہد و شکر باشد
پرکن قدح بادہ و بر دستم نہ
نقدے زہزار نسیہ خوشتر باشد

رباعی (۲۹۶)

آں قوم کہ در مقام تمکیں رفتند
با آخر کار جملہ مسکیں رفتند
مسکیں مسکیں بمرگ ہم می گفتند
واں طائفہ کاندر رہ تحسیں رفتند

ایضاً (۲۹۷)

در راہ چناں رو کہ سلامت نکنند
با خلق چناں زی کہ قیامت نکنند
در مسجد اگر روی چناں رو کہ ترا
در پیش نخواہند و امامت نکنند

ایضاً (۲۹۸)

در راہ خرد بجز خرد را مپسند
چوں ہست رفیق نیک بد را مپسند
خواہی کہ ہمہ جہاں ترا بپسندد
می باش بخوشدلی و خود را مپسند

ایضاً (۲۹۹)

خواہی کہ ترا رتبت اسرار رسد
مپسند کہ کس را ز تو آزار رسد
از مرگ میندیش و غم رزق مخور
کیں ہر دو بوقت خویش ناچار رسد

ایضاً (۳۰۰)

در چرخ بانواع سخنہا گفتند
ایں بیخبراں گوہر دانش سفتند
واقف چو نہ گشتند بر اسرار فلک
اول زنخے زدند و آخر خفتند

عاجز آمدند

ایضاً (۳۰۱)

ایں خلق ہمہ خراں با افسوسند
پر مشغلہ و میاں تہی چوں کوسند
خواہی کہ کف پائے ترا بوسہ زنند
خوش نام بزی کہ بندۂ ناموسند

ایضاً (۳۰۲)

مے نوش کہ تا غم از نہادت ببرد
شغل دو جہاں جملہ زیادت ببرد
رو آتش تر گزیں مکن و آب رواں
پیش آنکہ شوی خاک و بادت ببرد

نزاں پیش

(۳۰۳) رباعی

مے خور کہ ز تو قلت و کثرت برد — واندیشۂ ہفتاد و دو ملت برد
پرہیز مکن ز کیمیائے کہ ازو — یک جرعۂ مے ہزار علت برد

(۳۰۴) ایضاً

چون شاہد روح خانہ پرواز شود — ہر چیز باصل خویشتن باز شود
ایں ساز وجود و چار ابریشم طبع — از زخمۂ روزگار بے ساز شود

(۳۰۵) ایضاً

گویند ازاں کساں کہ با پرہیزند — ز انساں کہ بمیرند چناں برخیزند
ما با مے و معشوق از انیم مدام — تا بو کہ بحشر ما چناں انگیزند

(۳۰۶) ایضاً

اے ہمنفسان مرا بمے قوت کنید — ویں چہرۂ کہربا چو یاقوت کنید
چوں فوت شوم بباده شوئید مرا — وز چوب رزم تختۂ تابوت کنید

(۳۰۷) ایضاً

اندیشۂ جرمم چو بخاطر گذرد — از آتش سینہ آبم از سر گذرد
لیکن شرطی است بندہ چوں توبہ کند — مخدوم بہ لطف از سر آں در گذرد

(۳۰۸) ایضاً

یک جام ہزار مرد با دیں ارزد — یک جرعۂ مے مملکت چیں ارزد
در روئے زمیں چیست ز بادہ خوشتر — تلخے کہ ہزار جان شیریں ارزد

(۳۰۹) ایضاً

چوں عشق ازل بود مرا انشا کرد — بر من ز نخست درس عشق املا کرد
وانگاہ قراضۂ زر قلب مرا — مفتاح خزائن در معنے کرد

(۳۱۰) ایضاً

در میکدہ جز بمے وضو نتواں کرد — واں نام کہ زشت شد نکو نتواں کرد

مے دہ کہ کنوں پردۂ مستوری ما — بدریدہ چنیں شد کہ رفو نتواں کرد

(۳۱۱) رباعی

آنہا کہ اساس کار بر زرق نہند — آیند و میان جان و تن فرق نہند
بر فرق نہم سبوئے مے من پس ازیں — گر ہمچو خروس اره بر فرق نہند

(۳۱۲) ایضاً خیام شراب

عید آمد و کار ہا نکو خواہد کرد — ساقی مے ناب در سبو خواہد کرد
افسار نماز و پوز بند روزہ — عید از سر ایں خراں فرو خواہد کرد

(۳۱۳) ایضاً

مگذار کہ غصہ در حصارت گیرد — واندوه محال روزگارت گیرد
مے خور بکنار سبزه و آب رواں — زاں پیش کہ خاک در کنارت گیرد

(۳۱۴) ایضاً مگذار مے و کنار آب — لب کشت

گویند بحشر گفتگو خواہد بود — واں یار عزیز تند خو خواہد بود
از خیر محض جز نکوئے ناید — خوش باش کہ عاقبت نکو خواہد بود

(۳۱۵) ایضاً

خوش باش کہ ماہ عید نو خواہد شد — بے کاری ما بکار او خواہد شد
اے ساقی اگر بادہ دہی ورنہ دہی — میداں کہ سر جملہ فرو خواہد شد

(۳۱۶) ایضاً

در وقت اجل چو کارم آمادہ کنند — در بستر خاکم از نخ سادہ کنند
در خاک لحد چو خشت خواہند نہاد — زنہار کہ آب و گلش ز بادہ کنند
یعنے یقین ۱۲

(۳۱۷) ایضاً

گر یک نفست ز زندگانی گذرد — مگذار کہ جز بشادمانی گذرد
زنہار کہ سرمایۂ ایں ملک جہاں — عمر است چناں کش گذرانی گذرد

(۳۱۸) ایضاً

دادم بامید روزگارے برباد
نابوده ز روزگار خود روزے شاد
زاں می ترسم که روزگارم ندهد
چندانکه ز روزگار بستانم داد

رباعی (۳۱۹)

یک روز فلک کار مرا ساز نه کرد
هرگز سوے من مے خوش آواز نه کرد
یک دم نفسے از سر شادی نزدم
کاں روز که صد در غمم باز نه کرد

ایضاً (۳۲۰)

مے باید بود و مرشدے باید بود
سرتا بقدم بدردمے باید بود
دایم سبقے ز عشق مے باید خواند
در کوچۂ دوست گردمے باید بود

ایضاً (۳۲۱)

مسکیں تن من که در غریبی فرسود
آواره ز خانماں نے دارد سود
عمرم بگذشت و یکزماں شاد نبود
تا عاقبتم اجل کجا خواهد بود

ایضاً (۳۲۲)

آورد باضطرابم اول بوجود
جز حیرتم از حیات چیزے نفزود
رفتیم باکراه و ندانیم چه بود
زیں آمدن و بودن و رفتن مقصود

(حاشیہ: اثیں)

ایضاً (۳۲۳)

آنها که بفکر در معنی سفتند
در ذات خدا و ند سخنها گفتند
سررشتۂ اسرار ندانست کسے
اول زنخے زدند و آخر خفتند

ایضاً (۳۲۴)

آنها که خلاصۂ جهاں ایشانند
بر اوج فلک براق همت رانند
در معرفت ذات تو مانند فلک
سرگشته و سرنگوں و سرگردانند

ایضاً (۳۲۵)

(حاشیہ: دز طبع)

از مے طرب و نشاط و مردی خیزد
در جمع کتب خشکی و سردی خیزد
رو باده بخور که سرخ رو خواهی ماند
کز خوردن سبزه روے زردی خیزد

(حاشیہ: اگر باده خوری)

رباعی (۳۲۶)

بیمارم و بت در امتحانم دارد
تا خوردن مے قصد بجانم دارد
ویں طرفه نگر که هرچه در بیماری
جز باده خورم همه زیانم دارد

(حاشیہ: تب)

ایضاً (۳۲۷)

بر روے نکوے و لب جوے و گل و ورد
تا بتوانم عیش و طرب خواهم کرد
تا بوده ام و باشم و خواهم بودن
مے خورده ام و مے خورم و خواهم خورد

ایضاً (۳۲۸)

(حاشیہ: اے در هر سه زمانه ماضی و حال و استقبال ۱۲)

خوش باش که عالم گذراں خواهد بود
بر چرخ قران اختراں خواهد بود
خشتے که ز قالب تو خواهند زدن
بنیاد سراے دیگراں خواهد بود

ایضاً (۳۲۹)

ماه رمضاں چنانکه امسال آمد
بر پاے خرد بند گراں حال آمد
اے بار خدا ے خلق را غافل ساز
چندانکه گماں کنند شوال آمد

ایضاً (۳۳۰)

(حاشیہ: تا پندارد که ماه)

افسوس که نامۂ جوانی طے شد
ویں تازه بهار ارغوانی وے شد
واں مرغ طرب که نام او بود شباب
هیهات ندانم که کے آمد کے شد

ایضاً (۳۳۱)

مے خواره اگر غنی بود عور شود
و ز عربده اش جهاں پر از شور شود
در حقه لعل از آں زمرد ریزم
تا دیده افعی غمم کور شود

(حاشیہ: بود)

ایضاً (۳۳۲)

هر لذت و راحتے که خلاق نهاد
از بهر مجرداں آفاق نهاد
هر کس که ز طاق منقلب گشت به جفت
آسائش خود ببر دو بر طاق نهاد

ایضاً (۳۳۳)

فردا الم فراق طے خواهد شد
با طالع سعد قصد مے خواهد شد

معشوقہ موافق ست و ایّام بکام
اکنوں نہ کنم نشاط کے خواہد شد

رباعی (۳۳۴)

موجود حقیقی بجز انساں نبود
یک جرعہ ازیں شراب بے غش مے کش
بر فہم کسے ایں سخن آساں نبود
تا خلق خدا پیش تو یکساں نبود

ماسوائے انسان

ایضاً (۳۳۵)

چوں نیست دریں زمانہ سودے ز خرد
پیش آر ازانکہ او خرد را ببرد
جز بے خرد از زمانہ برے نخورد
تا بوکہ زمانہ سوے ما بر نگرد

ایضاً (۳۳۶)

پیوستہ خرابات ز رنداں خوش باد
آں دلق بصد پارہ و آں صوف کبود
در دامن زہد زاہداں آتش باد
افگندہ بزیر پاے دردے کش باد

ایضاً (۳۳۷)

در دہر کسے بگلعذارے نہ رسید
در شانہ نگر کہ تا بصد شاخ نہ شد
تا بر دلش از زمانہ خارے نہ رسید
دستش بسر زلف نگارے نہ رسید

ایضاً (۳۳۸)

در سر ہوس بتاں چوں حورم باد
گویند مرا کہ ایزدت توبہ دہاد
بر دست ہمیشہ آب انگورم باد
او خود بدہد من نہ کنم دورم باد

ایضاً (۳۳۹)

از آب عدم تخم مرا کاشتہ اند
سرگشتہ چو بادمی دوم گرد جہاں
از آتش غم روح من افراشتہ اند
تا خاک من از چہ جاے برداشتہ اند

ایضاً (۳۴۰)

قومے کہ بخواب مرگ سر باز نہند
تا کے گوئی خبر کسے باز نہ داد
تا حشر ز قال و قیل خود باز رہند
در بے خبری از چہ خبر باز دہند

ایضاً (۳۴۱)

توبہ مکن از مے اگرت مے باشد
گل جامہ دران و بلبلاں نعرہ زناں
صد تائب باو غات در پے باشد
در وقت چنیں توبہ روا کے باشد

رباعی (۳۴۲)

تا یار شراب جانفزا یم ندہد
گویند کہ توبہ کن اگر وقت آید
صد بوسہ فلک بر سر و پایم ندہد
چوں توبہ کنم اگر خدایم ندہد

ایضاً (۳۴۳)

کس را پس پردۂ قضا راہ نہ شد
ہر کس ز سر قیاس چیزے گفتند
وز سر خدا ہیچ کس آگاہ نہ شد
معلوم نہ گشت و قصہ کوتاہ نہ شد

ایضاً (۳۴۴)

یک نان بدو روز گر شود حاصل مرد
مامور کس دگر چرا باید بود
وز کوزۂ اشکستہ دم آبے سرد
یا خدمت چوں خودی چرا باید کرد

ایضاً (۳۴۵)

چنداں بروایں رہ کہ دوئی برخیزد
تو او نشوی ولیک گر جہد کنی
گر نیست دوئی ز رہروی برخیزد
جائے برسی کز تو توئی برخیزد

ایضاً (۳۴۶)

با مے بکنار جوے مے باید بود
ایں نزہت عمر ما چو گل دو روز است
از غصہ کنارہ جوے مے باید بود
خنداں لب و تازہ روے مے باید بود

ایضاً (۳۴۷)

طبعم ہمہ با روے چو گل می خندد
از ہر جز وے نصیب خود بردارم
دستم ہمہ با ساغر مل پیوندد
زاں پیش کہ جزوہا بکل پیوندد

ایضاً (۳۴۸)

تا زہرہ و مہ بر آسماں ندیدید
من در عجبم ز مے فروشاں کایشاں
بہتر ز مے لعل کسے ہیچ ندید
بہ زانکہ فروشند چہ خواہند خرید

رباعی (۳۴۹)

حیی که بقدر سر و روے سازد
پیوسته همه کار عدو سے سازد
گویند قرابه گر مسلمان نبود
آں را تو ثنا گو که کدو سے سازد

ایضاً (۳۵۰)

گویند که ماه رمضان گشت پدید
من بعد بگرد باده نتواں گردید
در آخر شعباں بخورم چنداں مے
بخسپم کاندر رمضان مست بیفتم تا عید

ایضاً (۳۵۱)

گر یار منید ترک طامات کنید
غمهاے مرا بے مکافات کنید
چوں در گذرم خاک مرا گل سازید
در رخنهٔ دیوار خرابات کنید

ایضاً (۳۵۲)

آنها که جهاں زیر قدم فرسودند
واندر طلبش هر دو جهاں پیمودند
آگاه نمی شوم که ایشاں هرگز
زیں حال چنانکه هست آگه بودند

ایضاً (۳۵۳)

تا خاک مرا بقالب آمیخته اند
بس فتنه که از خاک برانگیخته اند
من بهتر ازیں نمے توانم بودن
کز بوته مرا چنیں بروں ریخته اند

ایضاً (۳۵۴)

من مے خورم و هر که چو من اهل بود
مے خوردن من بنزد او سهل بود
مے خوردن من حق ز ازل میدانست
بازل گر مے نخورم علم خدا جهل بود

ایضاً (۳۵۵)

کس مشکل اسرار ازل را نه کشاد
کس یک قدم از نهاد بیروں نه نهاد
من می نگرم ز مبتدی تا استاد
عجز است بدست هر که از ما در زاد

ایضاً (۳۵۶)

از دفتر عمر پاک می باید شد
در دست اجل هلاک می باید شد
اے ساقی مه لقا تو خوش خوش مارا
آبے در ده که خاک می باید شد

رباعی (۳۵۷)

سوداز ده را باده پر و بال بود
مے بر رخ خاتون خرد خال بود
ماه رمضاں باده نخوردیم و گذشت
برفت بارے شب عید از مه شوال بود

ایضاً (۳۵۸)

بد خواه کساں هیچ بمقصد نرسد
یک بد نکند تا بخودش صد نرسد
من نیک تو خواهم و تو خواهی بد من
تو نیک نه بینی و بمن بد نرسد

ایضاً (۳۵۹)

سوے تو دریں قوم چه کردی که خرند
دانش چه بری که از تو دانش نخرند
سپوی سالے یکبار آب جویت نزنند
روزے صد بار آبرویت ببرند

ایضاً (۳۶۰)

خرم دل آں کسے که معروف نه شد
در جبه و دراعه و در صوف نه شد
سیمرغ صفت بعرش پروانے کرد
در کنج خرابهٔ جهاں بوم نه شد

ایضاً (۳۶۱)

افسوس که سرمایه ز کف بیروں شد
وز دست اجل بسے جگرها خوں شد
کس نامد ازاں جهاں که پرسم از وے
کاحوال مسافران عالم چوں شد

ایضاً (۳۶۲)

فردا که نصیب نیک بختاں باشند
قسمے بمن رند پریشاں بخشند
گر نیک آیم مرا از ایشاں شمرند
ور بد باشم مرا بدیشاں بخشند

ایضاً (۳۶۳)

آنها که بکار عقل در می کوشند
افسوس که جمله گاو نر می دوشند
آں به که لباس ابلهی در پوشند
تره کامروز بعقل تره می نفروشند

ایضاً (۳۶۴)

طبعم به نماز و روزه چون مائل شد
گفتم که مراد کلیم حاصل شد
افسوس که آن وضو بباد بشکست
وان روزه به نیم جرعه باطل شد

(۳۶۵) رباعی

هر جرعه که ساقیش بخاک افشاند
در دیده گرم آتش غم بنشاند
سبحان الله تو باده می پنداری
آبی که ز صد درد دلت برهاند

(۳۶۶) ایضاً

چون دست بدامان هوس می نرسد
جامی بمراد دل کس می نرسد
در دوره قدح درد که جام صافی
زین شیشهٔ فیروزه بکس می نرسد

(۳۶۷) ایضاً

خطیکه ز روی یار برخاسته شد
تو ظن نه بری که حسن او کاسته شد
در باغ رخش بهر تماشاگه جان
گل بود و به سبزه نیز آراسته شد

(۳۶۸) ایضاً

خون از دل افگار برون می آید
از دیده خونبار برون می آید
گر خون بچکد از مژه ام نیست عجب
زیرا که گل از خار برون می آید

(۳۶۹) ایضاً

اندر ره عشق جمله صافان گردند
وانذر طلبش جمله بزرگان خردند
امروز شب و روز نه فردا این ست (آنست)
فردا طلبان در غم فردا مردند

(۳۷۰) ایضاً

برمن قلم قضا چو بی من رانند
پس نیک و بدش چرا ز من میدانند
دی بی من و امروز چو دی بی من و تو
فردا بچه حجتم بداور خوانند

(۳۷۱) ایضاً

دشمن که مرا همیشه بد می بیند
حقا که نه از روی خرد می بیند
در آئینه درون خود می نگرد
وان صورت مرده رنگ خود می بیند

(۳۷۲) رباعی

نی جامه عمر کهنه نو خواهد شد
نی ستر جهان بکام تو خواهد شد
می خور بسبو و کوزه اندوه مخور
کین کوزه چه بشکند سبو خواهد شد

(۳۷۳) ایضاً

با مردم نیک و بد سری باید بود
در بادیه دیو و دد سری باید بود (بادیہ)
مفتون معاش خود سری باید بود
مغرور بفضل خود سری باید بود

(۳۷۴) ایضاً

زلفین تو با مشک ختن بازی کرد
با لعل لب تو روح دمسازی کرد
بالای ترا بسرو نسبت کردم
زان روز سهی سرو سرافرازی کرد

(۳۷۵) ایضاً

زان پیش که گور زمن آگنده شود
و اجزای مرکبم پراگنده شود
ای باده سرا ز گور صراحی بردار
باشد که دل مرده من زنده شود

(۳۷۶) ایضاً

رفتیم ز ما زمانه آشفته بماند
با آنکه ز صد گهر یکی سفته بماند
افسوس که صد هزار معنی دقیق
از بیخردی خلق ناگفته بماند

(۳۷۷) ایضاً

آنانکه بکهنه نوی موصوف اند
دائم بکف آب و دونان موقوف اند
گویند که شبلی و جنید یم همه
شبلی نه ولی در کرخی معروف اند

(۳۷۸) ایضاً

گر باده بکوه بر زنی رقص کند
ناقص بود آنکه باده را نقص کند
از باده مرا توبه چه می فرمائی
روحیست که او تربیت شخص کند

(۳۷۹) ایضاً

یاران موافق همه از دست شدند
در پای اجل یگان یگان پست شدند

بودند بیک شراب در مجلس عمر — دوری دو سه پیشتر ز ما مست شدند

(۳۸۰) رباعی

می خواهم خورد تا که جانم باشد — گر سود جهان جمله زیانم باشد
ای جانِ جهان درین جهان خوش بزیم — من کے دانم که آں جهانم باشد

(۳۸۱) ایضاً

ساقی علم سیاه شب صبح ربود — برخیز و مے مغانه را در ده زود
بکشاے ز هم دو نرگس خواب آلود — برخیز که غفلتت بسے خواهد بود

(۳۸۲) ایضاً

سودا ے ترا بهانه بس باشد — مستانه ترا ترانه بس باشد
در کشتنِ ما چرا کشد خشم تو تیغ — ما را سر تا زیانه بس باشد

(۳۸۳) ایضاً

گویند که مرد را هنر می باید — یا نسبت عالی پدر می باید
امروز چناں شده است در نوبتِ ما — کاینها همه هیچ هست زر می باید

(۳۸۴) ایضاً

خوش باش که عالم گذراں خواهد بود — روح از پے تن نعره زناں خواهد بود
ایں کاسهٔ سرها که تو بینی یک چند — زیر قدم کوزه گراں خواهد بود

(۳۸۵) ایضاً

من دامنِ زهد و توبه طے خواهم کرد — با موے سفید قصد مے خواهم کرد
پیمانهٔ عمر من بهفتاد رسید — ایں دم نکنم نشاط کے خواهم کرد

(۳۸۶) ایضاً

هم دست من تشنه بجامے نرسید — هم پاے تمنا بمقامے نرسید
واندل که بماند بود در ناکامی — هم عاقبت الامر بکامے نرسید

(۳۸۷) ایضاً

غم خوردن بیهوده عجب دارد سود — گیں چرخ فلک پسے چو ما کشت ربود
پر کن قدح مے بکفم بر نه زود — تا نوش کنم که بودنیها همه بود

(۳۸۸) رباعی

یک جرعهٔ مے ملک جهاں می ارزد — خشتِ سر خُم هزار جاں می ارزد
آں کهنه که لب بے از و پاک کنند — حقا که هزار طیلساں می ارزد

(۳۸۹) ایضاً

انگه که نهال عمر بر کنده شود — و اجزا م ز یکدگر پراگنده شود
ورز انکه صراحی کنند از گل ما — حالے که پرازباده کنی زنده شود

ہاں صراحی از گل (۳۹۰) ساخته ۱۲ **ایضاً**

آں قوم که سجاده پرستند خرانند — زیرا که بزیر بار سالوس درانند
ویں از همه طرفه تر که در پردهٔ زهد — اسلام فروشند و ز کافر بتر انند

(۳۹۱) ایضاً

شاد بزی که ایں نه آں خواهد بود — جسمم همه در خاک نهاں خواهد بود
تو باده خور و غم جهاں هیچ مخور — خود غم خورد آنکه در جهاں خواهد بود

(۳۹۲) ایضاً

اسرار ازل باده پرستاں دانند — قدر مے و جام تنگدستاں دانند
گر چشم تو حال من ندانند عجب — شک نیست که حال مست مستاں دانند

(۳۹۳) ایضاً

با سفله تند خوے بے عقل و وقار — زنهار مخور باده که رنج آرد بار
بد مستی و شور و عربده در شب عیش — درد سر و عذر خواهیش روز شمار

(۳۹۴) ایضاً

چوں نیست ترا جز آنکه او داد قرار — چندیں ز پے مرادِ دل رنجه مدار
هاں تا نه نهی بر دل خود چندیں بار — بگذاشتن و گذشتن است آخر کار

رباعی (۳۹۵)

یک جرعۂ مے از مملکتِ جم خوشتر — بوے قدح از غذاے مریمؑ خوشتر
آہِ سحرے زسینۂ خمارے — از نالۂ بوسعید و ادہم خوشتر

ایضاً (۳۹۶)

افلاک کہ جز غم نفزایند دگر — ننہند بجا تا نہ ربایند دگر
نا آمدگان اگر بدانند کہ ما — از دہر چہ می کشیم نایند دگر

ایضاً (۳۹۷)

تا چند ازیں حیلہ و زراقی عمر — تا چند مرا دبرد دہر ساقی عمر
حتے کہ من از ستیزہ و دغدغہ اش — چوں جرعہ بخاک ریزم ایں باقی عمر

ایضاً (۳۹۸)

از بود نی اے دوست چہ داری تیمار — در فکرتِ بیہودہ دل و جاں افگار
خرم بزی و جہاں بشادی گذران — تدبیر نہ با تو کردہ اند آخر کار

ایضاً (۳۹۹)

از گردش روزگار بہرے برگیر — بر تخت طرب نشیں بکف ساغر گیر
از طاعت و معصیت خدا مستغنی است — بارے تو مراد خود ز عالم برگیر

ایضاً (۴۰۰)

دل تنگ شوی بگو کے بنگ بخور — یا یک منکے بادۂ گلرنگ بخور
صوفی شدہ ایں نخوری آں بخوری — در خورد تو سنگ است برو سنگ بخور

ایضاً (۴۰۱)

وقتِ سحر است خیز اے طرفہ پسر — پر بادۂ لعل کن بلوریں ساغر
کیں یکدمہ عاریت دریں کنج فنا — بسیار بجوئی و نیابے دیگر

ایضاً (۴۰۲)

آں لعل در آبگینۂ سادہ بیار — واں محرم و مونس ہر آزادہ بیار

چوں میدانی کہ مدتِ عالم خاک — بادیست کہ زود بگذرد بادہ بیار

رباعی (۴۰۳)

با یار چو آرمیدہ باشی ہمہ عمر — لذاتِ جہاں چشیدہ باشی ہمہ عمر
ہم آخر عمر رحلتت باید کرد — خوابے باشد کہ دیدہ باشی ہمہ عمر

ایضاً (۴۰۴)

گر بُت رخ تست بت پرستی خوشتر — در بادہ ز جام تست مستی خوشتر
در مستی عشق زاں سبب نیست شدم — کاں نیستی از ہزار ہستی خوشتر

ایضاً (۴۰۵)

اے چرخ فلک نہ عقل داری نہ ہنر — ہرگز نہ کنی بکار آزادہ نظر
نامرداں را دہی ہمہ گنج گہر — احسنت زہے چرخ مخنث پرور

ایضاً (۴۰۶)

با یار خوشم جام شرابا ولی تر — وز دست غمم دیدہ پر آب ولی تر
چوں عالمِ دوں وفا نخواہد کردن — در عالمِ دوں مست و خرابا ولی تر

ایضاً (۴۰۷)

در دائرۂ سپہر ناپیدا غور — جامیست کہ جملہ را چشانند بدور
نوبت چو بدور تو رسد آہ مکن — مے نوش بخوش دلی کہ دور است نہ جور

ایضاً (۴۰۸)

چوں حاصل آدمی دریں جائے دو در — جز درد دل و دادن جاں نیست دگر
خرم دل آنکہ شد بطفلی آزاد — واسودہ کسے کہ خود نزاد از مادر

ایضاً (۴۰۹)

سستی مکن و فریضۂ حق بگذار — واں لقمہ کہ داری ز کساں باز مدار
در خون کسے و مال کسے قصد مکن — در عہدۂ آنجہاں منم بادہ بیار

ایضاً (۴۱۰)

غیبت مکن و مجوے کس را آزار

وی کوزه گری بدیدم اندر بازار — بر پاره گلی لگد همی زد بسیار
وان گل بزبان حال با او میگفت — من همچو تو بوده ام مرا نیکو دار

(۴۱۱) رباعی

این اهل قبور خاک گشتند و غبار — هر ذره ز هر ذره گرفتند کنار
آه این چه شرابیست که تا روز شمار — بیخود شده و بیخبر اند از همه کار

(۴۱۲) ایضاً

از گردش این زمانهٔ دون پرور — با صد غم و درد می برم عمر بسر
چون غنچه بگذارم جهان با دل تنگ — چون لاله ز باغ دهر با خون جگر

(۴۱۳) ایضاً

کار همه عالم بمرادت شده گیر — وین عمر برفته و اجل آمده گیر
گفتی که بکام خویش هستی برهم — خود نتوانی دگر توانی زده گیر

(۴۱۴) ایضاً

او را خواهی ز زن ز فرزند ببر — مردانه در آ ز خویش پیوند ببر
هر چیز که هست بند راهست ترا — با بند چگونه ره روی بند ببر

(۴۱۵) ایضاً

از چرخ بکام سر برافراشته گیر — وز عمر تمام بهره برداشته گیر
از گنج و گهر هر چه مراد دل تست — برداشته گیر و باز بگذاشته گیر

(۴۱۶) ایضاً

گر باده خوری تو با خردمندان خور — یا با صنمی ساده رخی خندان خور
بسیار مخور در د مکن فاش مساز — کم کم خور و گه گاه خور و پنهان خور

خوش باش در این نشیمن (۴۱۷) کون و فساد — ایضاً — پس بر سر آن گنج چو بر صحرا برف

ای دل همه اسباب جهان ساخته گیر — وین خانه پر از نعمت آراسته گیر
در دنیی فانی که نه جای من و تست — روزی دو سه بنشسته و برخاسته گیر

(۴۱۸) رباعی

جانا می صاف وقت گل خوش میخور — بر یاد بتان نغز و دلکش میخور
می خون رز است و رز ترا میگوید — خون بر تو حلال کرده ام خوش میخور

(۴۱۹) ایضاً

عمر تو چه دو صد و چه سی صد چه هزار — زین کهنه سرا برون بری تن ناچار
گر بادشهی و گر گدای بازار — این هر دو بیک نرخ بود آخر کار

(۴۲۰) ایضاً

ای دل همه اسباب جهان خواسته گیر — باغ طربت بسبزه آراسته گیر
وانگاه بران سبزه شبی چون شبنم — بنشسته و بامداد برخاسته گیر

(۴۲۱) ایضاً

ای دوست غم جهان بیهوده مخور — بیهوده غم جهان فرسوده مخور
چون بود گذشت و نیست نابود پدید — خوش باش و غم بوده و نابوده مخور

(۴۲۲) ایضاً

ای خواجه بقیمه گر تراهست خبر — چندین ز حسد مپیچ بر اهل نظر
ایشان همه از صانع و صنعش گویند — تو از دم حیض و از نجاسات دگر

(۴۲۳) ایضاً

ای در طلب تو عالمی در شر و شور — درویش تو درویش و تونگر همه عور
ای با همه در حدیث و گوش همه کر — ای با همه در حضور و چشم همه کور

(۴۲۴) ایضاً

گر گوهر طاعتت نسفتم هرگز — ور گرد گنه ز رخ نرفتم هرگز
نومید نیم ز بارگاه کرمت — زیرا — دانی که یکی را دو نگفتم هرگز

(۴۲۵) ایضاً

از جملهٔ رفتگان این راه دراز — باز آمده کو که با ما گوید راز

زنهار درین سراچه از روی مجاز — چیزی نگذاری که نمی آئی باز

رباعی (۴۲۶)

رو بر سر افلاک جهان خاک انداز — می میخور و گرد خوبرویان می تاز
چه جای عبادتست و چه جای نماز — کز جملهٔ رفتگان یکی نامد باز

ایضاً (۴۲۷)

این چرخ که با کسی نمی گوید راز — کشته بستم هزار محمود و ایاز
می خور که بکس عمر دوباره ندهند — هر کس که شد از جهان نمی آید باز

ایضاً (۴۲۸)

با تو بخرابات اگر گویم راز — به زانکه کنم بی تو بمحراب نماز
ای اول و ای آخر خلقان همه تو — خواهی تو مرا بسوز و خواهی بنواز

ایضاً (۴۲۹)

در گتم عدم خفته بُدم گفتی خیز — وارد بجهان و در جهان شور انگیز
واکنون که بفرمان تو ام حیرانم — القصه چنان دار که رنج دار و مریز

ایضاً (۴۳۰)

بازی بودم پریده از عالم راز — تا بو که رسم من از نشیبی بفراز
اینجا چو نیافتم کسی محرم راز — زان در که در آمدم برون رفتم باز

ایضاً (۴۳۱)

ای دل چو حقیقتِ جهان هست مجاز — چندین چه خوری تو غم ازین رنج دراز
تن را بقضا سپار و با درد بساز — کین رفته قلم ز بهر تو ناید باز

ایضاً (۴۳۲)

وقت سحر است خیز ای مایهٔ ناز — نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز
کانها که بجا نید نپایند دراز — وانها که شدند کس نمی آید باز

ایضاً (۴۳۳)

ماییم فتاده روز و شب در تگ و تاز — بر خیره نهاده روی در شیب و فراز
نه هیچ ره آورده بجز رنج دگر — نه هیچ پس افگنده بجز راه دراز

رباعی (۴۳۴)

ای مرد هنرمند نگه بر تر خیز — وان کودک خاک بیز را گو بر خیز
وانگاه بگوئیش که بغفلت پی بر — مغز سر کیقباد و چشم پرویز

ایضاً (۴۳۵)

ما عاشق و آشفته و مستیم امروز — در کوی بتان باده پرستیم امروز
از هستی خویشتن بکلی رسته — پیوسته بمحراب الستیم امروز

ایضاً (۴۳۶)

کردیم دگر شیوهٔ رندی آغاز — تکبیر همی زنیم بر پنج نماز
هر جا که پیاله ایست ما را بینی — گردن چو صراحی سوی او کرده دراز

ایضاً (۴۳۷)

بودی که نبود دست بخور و خواب نیاز — کردند نیاز مندت این چار انباز
هر یک بتو انچه داد بستاند باز — تا باز چنان شوی که بودی ز آغاز

ایضاً (۴۳۸)

معشوق که عمرش چو غمم باد دراز — امروز تلطفی بنو کرد آغاز
بر چشم من انداخت دمی چشم برفت — یعنی که نکوئی کن و در آب انداز

ایضاً (۴۳۹)

از عمر تو چونکه می تراشد شب و روز — مگذار که بر تو خاک باشد شب و روز
روز و شب خویش را بشادی گذران — ای بس که نباشی تو و باشد شب و روز

ایضاً (۴۴۰)

بر روی گل از ابر نقاب است هنوز — در طبع دلم میل شراب است هنوز
در خواب مرو چه وقت خواب است هنوز — جانا می خور که آفتاب است هنوز

رباعی (۴۴۱)

بامردم پاک اصل و عاقل آمیز
وز نا اهلان هزار فرسنگ گریز
گر زهر دهد ترا خردمند بنوش
ور نوش رسد ز دست نااهل گریز

ایضاً (۴۴۲)

یارب تو جمال آں مہ مهر انگیز
آراستہ بسنبل عنبر بیز
پس حکم همی کنی کہ در وے منگر
ایں حکم چناں بود کہ کج دار و مریز

ایضاً (۴۴۳)

حکمے کہ ازو محال باشد پرہیز
فرمودہ و امر کردہ کزوے بگریز
انگاہ میان امر و نہیش عاجز
درماندہ جہانیاں کہ کج دار و مریز

ایضاً (۴۴۴)

از روئے حقیقتے نہ از روے مجاز
مالعبتگانیم و فلک لعبت باز
بازیچہ ہمی کنیم بر نطع وجود
رفتیم بصندوق عدم یک یک باز

ایضاً (۴۴۵)

افسوس ازیں سگ بچہ پر ننگ و تاز
کو در رفتن بباد بودے همراز
از بسکہ دلش باستخوان مائل بود
شد عاقبتش نصیب دندان گراز

ایضاً (۴۴۶)

رفتند ز رفتگاں یکے ناید باز
تا با تو بگوید از پسِ پردہ راز
کارت ز نیاز می کشاید نہ نماز
بازیچہ بود نماز بے صدق و نیاز

ایضاً (۴۴۷)

لب برلب کوزہ بردم از غایت آز
تا زو طلبم واسطۂ عمر دراز
با من بزبان حال می گفت ایں راز
عمرے چو تو بودہ ام دمے با من ساز

ایضاً (۴۴۸)

اے بر ہمہ سروران عالم فیروز
دانی کہ چہ وقت می بود روح افروز

یکشنبہ و دوشنبہ و سہ شنبہ و چار
پنجشنبہ و آدینہ و شنبہ شب و روز

رباعی (۴۴۹)

می پرسیدی کہ چیست ایں نقش مجاز
گر بر گویم حقیقتش ہست دراز
نقشے ست پدید آمدہ از دریائے
وانگاہ شدہ بقعر آں دریا باز

ایضاً (۴۵۰)

اے واقف اسرار ضمیر ہمہ کس
در حالت عجز دستگیر ہمہ کس
یارب تو مرا توبہ دہ و عذر پذیر
اے توبہ دہ و عذر پذیر ہمہ کس

ایضاً (۴۵۱)

آغاز رواں گشتن ایں زریں طاس
وانجام خرابی چنیں نیک اساس
دانستہ نمی شود بمعیار عقول
سنجیدہ نمی شود بمقیاس قیاس

ایضاً (۴۵۲)

از حادثۂ زماں آیندہ مپرس
وز ہر چہ رسد چو نیست پایندہ مپرس
ایں یکدمہ نقد را غنیمت می داں
از رفتہ میندیش وز آیندہ مپرس

ایضاً (۴۵۳)

اے چرخ خسیس خس دوں پرور خس
ہرگز نہ روی تو بر مراد دل کس
چرخا فلکا ترا ہمیں عادت بس
ناکس تو کسے کنی و کس را ناکس

ایضاً (۴۵۴)

مرغے دیدم نشستہ بر بارہ طوس
در پیش نہادہ کلۂ کیکاؤس
باکلہ ہمی گفت کہ افسوس افسوس
کو بانگ جرسہا و کجا نعرۂ کوس

ایضاً (۴۵۵)

خیام اگر بادہ پرستی خوش باش
با ساده رخے اگر نشستی خوش باش
چون عاقبت کار جہاں نیستی است
آں کار کہ نیستی چو ہستی خوش باش

ایضاً (۴۵۶)

تا چند کنم عرضهٔ نادانی خویش
بگرفت دل من از پریشانی خویش
زنار مغانه بر میاں خواهم بست
دانی ز چه از ننگ مسلمانی خویش

(۴۵۷) رباعی

جامے است که عقل آفرین میزندش
صد بوسه ز مهر بر جبین می زندش
این کوزه گر دهر چنین جام لطیف
می سازد و باز بر زمین می زندش

(۴۵۸) ایضاً

از نامدها زرد مکن چهرهٔ خویش
وز آمدها آب مکن زهرهٔ خویش
بردار ز دنیائے دنی بهرهٔ خویش
زان پیش که دهر برکشد شهرهٔ خویش

(۴۵۹) ایضاً

با روی نکو شراب روشن درکش
با دوست دل از جفائے دشمن برکش
با ساده رخے نشین و بگذر از خویش
پیراهن کبر و هستی از تن درکش

(۴۶۰) ایضاً

بگذار دلا وسوسهٔ عقل معاش
از هستی خویشتن ببر چون اوباش
در بزم قلندران معنی بنشین
آزاده شو و شراب نوش و خوش باش

(۴۶۱) ایضاً

اے دل مطلب ز دیگراں محرم خویش
خوش باش بهر درد دل مرهم خویش
تنها بنشین و خویشتن خور غم خویش
ار همدمست آرزو کند همدم خویش

(۴۶۲) ایضاً

مے گرچه حرام ست مدامش مے نوش
با نغمه و چنگ صبح و شامش مے نوش
جامے ز مے لعل گرت دست دهد
یک قطره رها مکن تمامش مے نوش

(۴۶۳) ایضاً

ع ۱ همچنین ست در نسخهٔ قدیم

سرمست ز میخانه گذر کردم دوش
پیرے دیدم نسے بسبوے بر دوش
گفتم ز خدا شرم نداری اے پیر
گفتا کرم از خداست مے نوش خموش
رو باده بنوش

(۴۶۴) رباعی

ایام شباب رفت و خیل و حشمش
تلخ است مرا عیش ولے مے چشمش
این قامت همچو تیر من گشته کمان
زه کرده ام از عصا و خوش مے کشمش

(۴۶۵) ایضاً

مے را که خضر خجسته دارد پاسش
او آب حیاتست و منم الیاسش
من قوت دل و قوت روح خوانم
چون گفت خدا منافع للناسش

(۴۶۶) ایضاً

بگرفت مرا عشق بکاے خوش خوش
گفتا چو من آمدم تو پا بیرون کش
القصه چناں سوخت دلم از غم او
کاتش همه هیزم شد و هیزم آتش

(۴۶۷) ایضاً

اے چرخ مرا مکش به بد مستی خویش
بشناس بلندی من و پستی خویش
من خود ز غم خویش و تهیدستی خویش
پیوسته ملول باشم از هستی خویش

(۴۶۸) ایضاً

غم چند خوری ز کار نا آمده پیش
رنج است نصیب مردم دور اندیش
خوش باش و جهاں تنگ مکن بر دل خویش
کز خوردن غم قضا نگردد کم و بیش

(۴۶۹) ایضاً

پندی دهمت اگر بمن داری گوش
از بهر خدا جامهٔ تزویر مپوش
عقبے همه روزه است دنیا یک دم
از بهر دمے ملک ابد را مفروش

(۴۷۰) ایضاً

یک یک هنرم ببین و گنه ده ده بخش
هر جرم که رفت حسبةً لله بخش
از باد و هوا آتش کیں را مفروز
ما را بسر خاک رسول الله بخش

(۴۷۱) ایضاً

له محمد صلے الله علیه وسلم ۱۲

در کارگهے کوزه گرے بودم دوش
دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش

هر یک بزبان حال با من گفتند
کو کوزه گر و کوزه خر و کوزه فروش
ناگاه یکے کوزه برآورد خروش

(۴۷۲)

رباعی

تا دیگ بقاے من بود اندر جوشش
اے کوزه گر از گلم اگر کوزه کنی
هر کاسهٔ خوشدلی کنم در دے نوش
آں کوزه بجز بے فروشاں مفروش

(۴۷۳)

ایضاً

آں مے که حیات جاودانیست بنوش
سوزنده چو آتش ست لیکن غم او
سرمایهٔ لذتِ جوانیست بنوش
سازنده چو آبِ زندگانیست بنوش

(۴۷۴)

ایضاً

هفتاد و دو ملت اند در دیں کم و بیش
چه کفر و چه اسلام و چه طاعت چه گناه
از ملتها عشق تو دارم در پیش
مقصود توئی بهانه بردار از پیش

(۴۷۵)

ایضاً

مے در قدحِ صاف که جانیست لطیف
لائق نبود هیچ گراں همدم من
در کالبدِ شیشه روانیست لطیف
جز ساغر و باده کاں گرانیست لطیف

(۴۷۶)

ایضاً

هاں صبح دمید و دامنِ شب شد چاک
مے نوش هلا که صبح بسیار دمد
برخیز و صبوح کن چرائی غمناک
او در رسے بما کرده و ما رسے بخاک

دلا (۴۷۷)

ایضاً

رُوئے که منزه است از آلایش پاک
مے ده تو به بادهٔ صبوحی هم دوش
مهمان تو آمده ست در عالمِ خاک
زاں بیش که گویدا نعم اللہ مساک

(۴۷۸)

ایضاً

بس پیرهن عمر که هر شب افلاک
هر روز بسے زمانه شاد و غمناک
بر دوخته و کرد دگر بیانش چاک
از آب بر آورد فرو برد بخاک

(۴۷۹)

ایضاً

گر صلح نیابم ز فلک جنگ اینک
جامِ مے لعل از غماں ننگ اینک
ور نام نکو نباشدم ننگ اینک
آنکس که نمی خورد سر و سنگ اینک

(۴۸۰)

رباعی

اے چرخ فلک ناں تناسی نه نمک
از چرخ زنی دو شخص پوشیده شوند
پیوسته مرا برهنه سازی چه سمک
پس چرخ زنی باز تو اے چرخ فلک

(۴۸۱)

ایضاً

تا کے ز جفاهاے تو اے چرخ فلک
من سوخته ام تمام و هر لحظه تو نیز
از بهر خدا جور مکن آهسته ترک
بر سوخته مے پراگنی سوده نمک

(۴۸۲)

ایضاً

دنشوی

از آتشِ آخرت نمی داری باک
چوں بادِ اجل چراغِ عمرت بکشد
دز آبِ ندامت نشدی هرگز پاک
ترسم که ترا ز ننگ نپذیرد خاک

(۴۸۳)

ایضاً

گر گُل نبود نصیب ما خار اینک
در خرقه و خانقاه و شیخی نبود
ور نور نمی رسد بما نار اینک
ناقوسِ کلیسا و زنار اینک

(۴۸۴)

ایضاً

خیام زمانه از کسے دارد ننگ
مے خور تو در آبگینه با نالهٔ چنگ
کو در غمِ ایام نشیند دل تنگ
زاں پیش که آبگینه آید بر سنگ

(۴۸۵)

ایضاً

چند از غم و غصهٔ جهاں قالاقال
از سبزه چو شد روے زمیں میلامیل
برخیز و بشادی گذراں حالاحال
در کش مے لعل از قدح مالامال

درخیز

(۴۸۶)

ایضاً

بگذار دلا وسوسهٔ فکرِ محال
آزاد شو و مجرد و باده پرست
در کش قدح باده و بگذر ز ملال
تا مرد شوی رسی بسر حدِ کمال

(۴۸۷) رباعی

این صورتِ کون جملہ نقش است و خیال — عارف نبود ہر کہ نداند این حال
بنشین قدح بادہ بنوش و خوش باش — فارغ شو ازین نقش و خیالات محال

(۴۸۸) ایضاً

چون باد بزلف او رسیدن مشکل — و ز اسپ غمش عنان کشیدن مشکل
گفتند بدیدہ روی او نتوان دید — گردیدۂ ماست دیدہ دیدن مشکل

(۴۸۹) ایضاً

مے خور کہ نہ علم دست گیرد نہ عمل — الا کرم و رحمتِ حق عز و جل
آن طائفہ کہ از خری مے نخورند — از جملۂ انعام شمارند لے احول

(۴۹۰) ایضاً

با سرو قدے تازہ تر از خرمن گل — از دست مدہ جام مے و دامنِ گل
زان پیش کہ ناگہ شود از گرگ اجل — پیراہنِ عمر تو چو پیراہنِ گل

(۴۹۱) ایضاً

تاکے ز اہد حدیث رانی ز ازل — بگذشت ز اندازہ این علم و عمل
مے خور کہ شراب ناب بے انیست بدل — ہر مشکل را شراب گرداند حل

(۴۹۲) ایضاً

مے بر کف من نہ و بر آور غلغل — با نعرۂ عندلیب و صوتِ بلبل
بے نغمہ اگر روا بدے مے خوردن — مے در سر شیشہ ہا نکردے قلقل

(۴۹۳) ایضاً

از جرم حضیض خاک تا اوج زحل — کردم ہمہ مشکلات گردون را حل
بیرون جستم ز بند ہر مکر و حیل — ہر بند کشادہ شد مگر بندِ اجل

(۴۹۴) ایضاً

اسرار حقیقت نشود حل بسوال — نے نیز بدر باختن نعمت و مال

تا جان نہ کنی خون نخوری پنجہ سال — از قال ترا رہ نہ نمایند بحال

(۴۹۵) رباعی

اے دل مشنو نصیحتِ اہلِ حیل — کز بادۂ ناب عقل و دین راست خلل
گر راحتِ جان و قوتِ روح بایدہ — مے نوش بہ بوستان بگلبانگِ غزل

(۴۹۶) ایضاً

در سر مگذار ہیچ سودائے محال — مے خور ہمہ سالہ ساغر مالامال
با دختر رز نشین و عیشے می کن — دختر بحلال بہ کہ مادر بحلال

(۴۹۷) ایضاً

کس خلد و جحیم را ندید است اے دل — گو کس کہ از ان جہان رسید است اے دل
امید و ہراس ما بچیز یست کز آن — جز نام و نشانے نہ پدید است اے دل

(۴۹۸) ایضاً

تا کے ز جفائے ہر کسے تنگ کشیم — وز ناکس روزگار نیرنگ کشیم
خوش باش کہ ایّام تراویح گذشت — عید است بیا تا مے گلرنگ کشیم

(۴۹۹) ایضاً

ایزد چو نخواست آنچہ من خواستہ ام — کے گردد راست آنچہ من خواستہ ام
گر جملہ صوابست کہ او خواستہ است — پس جملہ خطا است آنچہ من خواستہ ام

(۵۰۰) ایضاً

از خالق کردگار و ز رب رحیم — نومید مشو بجرم و عصیان عظیم
گر مست و خراب بودہ باشی امروز — فردا بخشد براستخوانہائے رمیم

(۵۰۱) ایضاً

گر من گنہ روئے زمین کردستم — عفو تو امید است کہ گیرد دستم
گفتی کہ بروز عجز دستت گیرم — عاجز تر از ین مخواہ کہ اکنون ہستم

(۵۰۲) ایضاً

من گر ورق عمر نغستم در شکنم
این خندۂ مے در دل ساغر شکنم
برخیز و پیالہ را زمے پُر گرداں
باشد کہ غم جہاں ہم در شکنم

(۵۰۳) رباعی

در راہِ تو تا اسپ طلب تاختہ ایم
با عیش وطرب دمے نہ پرداختہ ایم
قصہ چہ کنم کہ باب نشناختہ ایم
در منزل دزد آشیاں ساختہ ایم

(۵۰۴) ایضاً

یارب تو گلم سرشتۂ من چہ کنم
پشم و قصبم تو رشتۂ من چہ کنم
ہر نیک و بدے کہ از من آمد بوجود
تو بر سرِ من نوشتۂ من چہ کنم

(۵۰۵) ایضاً

با نفس ہمیشہ در نبردم چہ کنم
وز کردۂ خویشتن بدردم چہ کنم
گیرم کہ ز من درگذرانی بکرم
زاں شرم کہ دیدی کہ چہ کردم چہ کنم

(۵۰۶) ایضاً

جانا من و تو نمونۂ پرکاریم
سرگرچہ دو کردہ ایم یک تن داریم
بر نقطہ روانیم کنوں دائرہ وار
تا آخرِ کار سر بہم باز آریم

(۵۰۷) ایضاً

این چرخ فلک کہ ما درو حیرانیم
فانوس خیال از و مثالے دانیم
خورشید چراغ داں و عالم فانوس
ما چوں صوریم کاندرو حیرانیم

(۵۰۸) ایضاً

شد دعوی دوستی درین دہر حرام
الفت ز کہ مردمی کجا دوست کدام
دامن ز ہمہ کشیدن اولیٰ باشد
از دور بہر یکے سلام است و کلام

(۵۰۹) ایضاً

گویند مرا کہ مے پرستم ہستم
گویند مرا عارف و مستم ہستم
در ظاہرِ من نگاہ بسیار مکن
کاندر باطن چنانکہ ہستم ہستم

(۵۱۰) رباعی

برخود درِ کام و آرزو بربستم
وز منت ہر ناکس و کس وارستم
گر صوفی مسجدم دگر راہبِ دیر
من دانم و او چنانکہ ہستم ہستم

(۵۱۱) ایضاً

تا ظن نبری کہ من بخود موجودم
یا این رہِ خونخوار بخود پیمودم
چوں بود حقیقتِ مرا از وے بود
من خود کہ بُدم کجا بُدم کے بودم

این بود و نہ بود من ز (۵۱۲) بود او بود ایضاً

بے بادہ نبودہ ام دمے تا ہستم
امشب شبِ قدر است و من امشب مستم
لب بر لب جام و سینہ بر سینۂ خم
تا روز بگردنِ صراحی دستم

(۵۱۳) ایضاً

گفتم کہ دگر بادۂ گلگوں نخورم
مے خونِ رز ست و من دگر خوں نخورم
پیرِ خردم گفت بجد ست گوئی
گفتم کہ مزاح می کنم چوں نخورم

(۵۱۴) بجد میگوئی ایضاً

مقصود ز جملہ آفرینش مائیم
در چشم خرد جوہرِ بینش مائیم
این دائرۂ جہاں چو انگشتری است
بے ہیچ شکے نقش نگینش مائیم

(۵۱۵) ایضاً

شبہا گذرد کہ دیدہ برہم نزنیم
تا پائے نشاط بر سرِ غم نزنیم
برخیز کہ دم زنیم پیش از دمِ صبح
کیں صبح بسے دمد کہ ما دم نزنیم

(۵۱۶) ایضاً

در عشق ز صد گونہ ملامت بکشم
ور بشکنم این عہد غرامت بکشم
گر عمر وفا کند جفاہائے ترا
بارے کم ازانکہ تا قیامت بکشم

(۵۱۷) ایضاً

ہرگز بطرب شربت آبے نخورم
تا از کفِ اندوہ شرابے نخورم

نائے نزنم بر نمک ہسیچ کسے — تا از جگر خویش کباب بے نخورم

(۵۱۸) رباعی

امروز کہ نیست از شراب تا کم — زہرے بود ار دہر دہد تریاکم
زہر ست غم جہاں و تریاکش مئے — تریاک خورم ز زہر نبود باکم

(۵۱۹) ایضاً

فرزیں صفتا کہ مست غمہات شدم — واز اسپ پیادہ از جفاہات شدم
از بازی فیل و شاہ چوں درماندم — رخ بر رخ تو نہادہ ام مات شدم

(۵۲۰) ایضاً

میلم بشراب ناب باشد دائم — گوشم بہ نے و رباب باشد دائم
گر خاک مرا کوزہ گراں کوزہ کنند — آں کوزہ پُر از شراب باشد دائم

(۵۲۱) ایضاً

اے چرخ ز گردش تو خرسند نیم — آزادم کن کہ لائق بند نیم
گر میل تو با بے خرد و نااہل است — من نیز چناں اہل و خردمند نیم

(۵۲۲) ایضاً

سر حلقۂ رندان خرابات منم — افتادہ بمعصیت ز طاعات منم
آنکس کہ شبے راز ز بادۂ ناب — وز خون جگر کند مناجات منم

(۵۲۳) ایضاً

من بے مے ناب زیستن نتوانم — بے بادہ کشید بار تن نتوانم
من بندۂ آں دمم کہ ساقی گوید — یک جام دگر بگیر و من نتوانم

(۵۲۴) ایضاً

دنیا چو فناست من بجز فن نکنم — جز یاد نشاط و مے روشن نکنم
گویند خدا ترا ز مے توبہ دہاد — او خود ندہد ور بدہد من نکنم

(۵۲۵) ایضاً

من ظاہر نیستی و ہستی دانم — من باطن ہر فراز و پستی دانم
با اینہمہ از دانش خود شرمم باد — گر مرتبۂ ورائے مستی دانم

(۵۲۶) رباعی

دیگر غم ایں گردش گردوں نخوریم — جز بادۂ صاف و مے گلگوں نخوریم
مے خون جہانست و جہاں خونی ما — ما خون دل خونی خود چوں نخوریم

(۵۲۷) ایضاً

ما گرز مے بیخودی طربناک شدیم — وز پایۂ دوں بر سر افلاک شدیم
آخر ہمہ ز آلایش تن پاک شدیم — از خاک بر آمدیم و بر خاک شدیم

(۵۲۸) ایضاً

اے مفتی شہر از تو پر کار تریم — با اینہمہ مستی از تو ہشیار تریم
تو خون کساں خوری و ما خون رزاں — انصاف بدہ کدام خونخوار تریم

(۵۲۹) ایضاً

یکدست بمصحفیم و یکدست بجام — گہ مرد حلالیم و گہے مرد حرام
مائیم دریں گنبد فیروزہ رخام — نے کافر مطلق نہ مسلمان تمام

(۵۳۰) ایضاً

من بادہ خورم ولیک مستی نکنم — الا بقدح دراز دستی نکنم
دانی غرضم ز مے پرستی چہ بود — تا ہمچو تو خویشتن پرستی نکنم

(۵۳۱) ایضاً

در جستن جام جم جہاں پیمودیم — روزے ننشستیم و شبے نغنودیم
ز استاد چو وصف جام جم بشنودیم — خود جام جہاں نمائے جم ما بودیم

(۵۳۲) ایضاً

افسوس کہ بے فائدہ فرسودہ شدیم — وز آس سپہر سرنگوں سودہ شدیم
دردا و ندامتا کہ تا چشم زدیم — نابودہ بکام خویشتن نابودہ شدیم

رباعی (533)

ما خرقهٔ زهد در سر خم کردیم
باشد که درون میکده دریابیم
وز خاک خرابات تیمم کردیم
عمرے که درون مدرسه گم کردیم

ایضاً (534)

در مسجد اگرچه با نیاز آمده ایم
زنجاروئے سجاده وزدیدیم
حقا که نه از بهر نماز آمده ایم
آں کهنه شد است باز باز آمده ایم

ایضاً (535)

من در رمضاں روزه اگر میخوردم
از محنت روزه روز من چوں شب بود
تا ظن نبری که باخبر میخوردم
پنداشته بودم که سحر میخوردم

ایضاً (536)

زیں گونه که من کار جهاں می بینم
سبحان الله هرچه در می نگرم
عالم همه رایگاں براں می بینم
ناکامی خویشتن دراں می بینم

ایضاً (537)

در دائرهٔ وجود ذیر آمده ایم
چوں عمر نه بر مراد ما میگذرد
وز پایهٔ مردمی بزیر آمده ایم
اے کاش سر آمدی که سیر آمده ایم

ایضاً (538)

با افسر خان و تاج کے بفروشیم
تسبیح که پیک لشکر تزویر است
دستار قصب ببانگ نے بفروشیم
ناگاه بیک جرعهٔ مے بفروشیم

ایضاً (539)

چوں نیست مقام ما دریں دیر مقیم
تا کے ز قدیم و محدث اے مرد سلیم
پس بے مے و معشوق خطا بیست الیم
چوں من رفتم جهاں چه محدث چه قدیم

ایضاً (540)

پاک از عدم آمدیم و ناپاک شدیم
آسوده در آمدیم و غمناک شدیم

بودیم ز آب دیده و در آتش دل
دادیم بباد عمر و در خاک شدیم

رباعی (541)

در پاے اجل چو من سر افگنده شوم
زنهار گلم بجز صراحی مکنید
وز دست اجل چو مرغ پر کنده شوم
باشد که ببوے مے دمے زنده شوم

ایضاً (542)

جانم ز دریغ دی بدرد است مقیم
یکبارگی ایں عمر من اے در یتیم
بیچاره دل از نهیب در د بدو نیم
رفته همه حسرت ست با اندوه و بیم

ایضاً (543)

چوں آتش اگر بر آسماں بر گذریم
در خاک شویم از انکه خاکے بودیم
وز آب رواں اگرچه پاکیزه تریم
با دست جهاں باده بده تا بخوریم

ایضاً (544)

یارب من اگر گناه بے حد کردم
چوں بر کرمت وثوق کلی دارم
بر جان و جوانی و تن خود کردم
برگشتم و توبه کردم و بد کردم

ایضاً (545)

هرچند که مے خلاف دین است رهم
دانی که زمے چراست چندیں شغفم
از خوردن مے همی کشاید گرهم
تا بو که دمے ز خویشتن باز رهم

ایضاً (546)

یک چند بکودکے باستاد شدیم
پایان سخن شنو که مارا چه رسید
یک چند باستادی خود شاد شدیم
از خاک برآمدیم و برباد شدیم

ایضاً (547)

زاں پیش که از زمانه تابے بخوریم
کیں پیک اجل بگاه رفتن مارا
باید که گر امروز شرابے بخوریم
چنداں ندهد اماں که آبے بخوریم

ایضاً (548)

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم
فردا که ازین دیر کهن درگذریم
وین یک دم عمر را غنیمت شمریم
با هفت هزار سالگان سربسریم

رباعی (۵۴۹)

من بادهٔ تلخ تلخ دیرینه خورم
انگور حلال خویش در خم کرده
واندر رمضان هر شب آدینه خورم
گو تلخ مکن خدای تا می نخورم

ایضاً (۵۵۰)

هر روز پگاه در خرابات شوم
چون عالم سر و الخفیات توئی
همراه قلندران طامات شوم
توفیقم ده تا بمناجات شوم

ایضاً (۵۵۱)

از باده شود تکبر از سرها کم
ابلیس اگر ز باده خوردی یکدم
وز باده شود گشاده هر بند محکم
کردی دو هزار سجده پیش آدم

ایضاً (۵۵۲)

یک جو غم ایام نداریم خوشیم
چون پخته بما می رسد از مطبخ غیب
گر چاشت بود شام نداریم خوشیم
از کس طمع خام نداریم خوشیم

ایضاً (۵۵۳)

در میکدهٔ عشق نیازی دارم
آنگه بی عشق طهارت کرده
با شمع رخش سوز و گدازی دارم
با روی بت خویش نمازی دارم

ایضاً (۵۵۴)

پیوسته ز گردش فلک غمگینم
علمی که نه از سر جهان برخیزم
با طبع خسیس خویشتن در کینم
عقلی نه که فارغ از جهان بنشینم

ایضاً (۵۵۵)

تا چند اسیر عقل هر روزه شویم
در ده تو بکاسهٔ می آن پیش که ما
در دهر چه صد ساله چه یکروزه شویم
در کارگه کوزه گران کوزه شویم

رباعی (۵۵۶)

تا چند ملامت کنی ای زاهد خام
تو در غم تسبیح و ریا و تلبیس
ما رند خراباتی و مستیم مدام
ما با می و معشوقه مدامیم بکام

ایضاً (۵۵۷)

بر مفرش خاک خفتگان می بینم
چندانکه بصحرای عدم می نگرم
در زیر زمین نهفتگان می بینم
ناآمدگان و رفتگان می بینم

ایضاً (۵۵۸)

ترسم که چو بعد ازین بعالم نرسیم
این دم که در اوییم غنیمت شمریم
با همنفسان نیز فراهم نرسیم
شاید که بعمر خود درین دم نرسیم

ایضاً (۵۵۹)

ماییم که سرمست شرابیم مدام
بگذار نصیحت من ای زاهد خام
در مجلس ما نیست بجز باده و جام
با باده پرستیم و لب یار بکام

ایضاً (۵۶۰)

با رحمت تو من از گنه نندیشم
گر لطف توام سفید رو انگیزد
با توشهٔ تو ز رنج ره نندیشم
یک ذره ز نامهٔ سیه نندیشم

ایضاً (۵۶۱)

عید است بیا تا می گلرنگ کشیم
با یار سبک روح دمی بنشینیم
با نغمهٔ عود و نالهٔ چنگ کشیم
رطلی دو سه بادهٔ گران سنگ کشیم

ایضاً (۵۶۲)

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم
بی حکمش نیست هر گناهی که مراست
وین یکدم نقد را غنیمت شمریم
پس ما غم آینده ز بهر چه خوریم

ایضاً (۵۶۳)

تا ظن نبری که از جهان می ترسم
وز مردن و از رفتن جان می ترسم

مردن چه حقیقت ست آن با کم نیست
چون نیک نزیستم ازان می ترسم

رباعی (۵۶۴)

گر من ز مے مغانہ مستم هستم
در کافر و گبر و بت پرستم هستم
هر طائفه بمن گمانے دارند
من زان خودم چنانچه هستم هستم

ایضاً (۵۶۵)

برخیز و بیا که چنگ بر چنگ زنیم
در زلف دراز و دامن چنگ زنیم
چون باده خوریم در خرابات خوریم
وین شیشهٔ نام و ننگ بر سنگ زنیم

ایضاً (۵۶۶)

در دامن یار بے وفا چنگ زنیم
مے نوش کنیم و نام بر ننگ زنیم
سجاده بیک پیالهٔ مے بفروشیم
ناموس لبی دهیم و بر سنگ زنیم

ایضاً (۵۶۷)

محرم هستی که با تو گویم یک دم
کز اول کار خود چه بود است آدم
محنت زدهٔ سرشته اندر گل غم
یک چند وز جهان بخورد و برداشت قدم

ایضاً (۵۶۸)

هان تا بخرابات خروشے بزنیم
بر میکده بگذریم و نوشے بزنیم
دستار و کتاب را فروشیم بمے
بر مدرسه بگذریم و جوشے بزنیم

ایضاً (۵۶۹)

گل گفت که من یوسف مصر چمنم
یاقوت گرانمایه پر زر دهنم
گفتم چو تو یوسفے نشانی بنماے
گفتا که بخون غرق نگر پیرهنم

ایضاً (۵۷۰)

با زلف تو گر دست درازی کردم
از روے حقیقت نه مجازی کردم
در زلف تو دیدم دل دیوانهٔ خویش
من با دل خویش دستبازی کردم

ایضاً (۵۷۱)

چندانکه ز خود نیست ترم هست ترم
هر چند بلند پایه تر پست ترم
زین طرفه تر آنکه از شراب هستی
هر لحظه که هشیار ترم مست ترم

رباعی (۵۷۲)

صبح است دمے برمے گلرنگ زنیم
وین شیشهٔ نام و ننگ بر سنگ زنیم
دست از امل دراز خود باز کشیم
در زلف دراز و دامن چنگ زنیم

ایضاً (۵۷۳)

آن به که ز جام و باده دل شاد کنیم
وز نامده و گذشته کم یاد کنیم
این عاریتے روان زندانے را
یک لحظه ز بند عقل آزاد کنیم

ایضاً (۵۷۴)

روزیکه بکوے کوزه گر می گذرم
خود را میان کوزه ها می شمرم
زان پیش که گل بکوزه گر هدیه برم
شاید که کند کوزه یکے باده خورم

ایضاً (۵۷۵)

آن لحظه که از اجل گریزان گردم
چون برگ ز شاخ عمر ریزان گردم
عالم ز نشاط دل بغربال کنم
زان پیش که خاک خاک بیزان گردم

ایضاً (۵۷۶)

یکروز ز بند عالم آزاد نیم
یک دم زدن از وجود خود شاد نیم
شاگردے روزگار کردم بسیار
در دور جهان هنوز استاد نیم

ایضاً (۵۷۷)

گر در گیری چگونه پرواز کنم
با عشق نوے چگونه آغاز کنم
یک لحظه سرشک دیده می نگذارد
تا چشم بروے دیگرے باز کنم

ایضاً (۵۷۸)

آن آه که پیش هیچ محرم نزنم
وان دم که به پیش هیچ همدم نزنم
گر دریابم که جز تو کس می شنود
حقا که بمیرم از دم و دم نزنم

رباعی (۵۷۹)

من گوهر خود بقیمت کم نه دهم — در در تو بصد هزار مرهم ندهم
خاک در تو به ملکت جم نه دهم — یک موے ترا بهر دو عالم ندهم

ایضاً (۵۸۰)

هنگام گل است اختیارے بکنم — وانگه بخلاف شرع کارے بکنم
باسبزه خطاں لاله رخے روزے چند — بر سبزه ز جرعه لاله زارے بکنم

ایضاً (۵۸۱)

دشمن بغلط گفت که من فلسفیم — ایزد داند که انچه او گفت نیم
لیکن چو دریں غم آشیاں آمده ام — آخر کم ازاں که من ندانم که کیم

ایضاً (۵۸۲)

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من — ویں حرف معما نه تو خوانی و نه من
هست از پس پرده گفتگوے من و تو — چوں پرده برافتد نه تو مانی و نه من

ایضاً (۵۸۳)

حق جان جهان ست و جهاں جمله بدن — واصناف ملائکه حواس ایں تن
افلاک عناصر و موالید اعضا — توحید همین ست و دگرها همه فن

ایضاً (۵۸۴)

هر روز زگردش تو اے چرخ کهن — نخل طربم برکند از بیخ و ز بن
ویں طرفه که نااهل تو از وا گمهت — کس نیست که گویدش که تنگ است مکن

ایضاً (۵۸۵)

اے چرخ همیشه در نبردی با من — دربان دگر کس و در دے با من
در صلح چه ماند کاں بکردم با تو — در جنگ چه بود کاں نکردی با من

ایضاً (۵۸۶)

برخیز و مخور غم جهانِ گذراں — خوش باش و دمے بشادمانی گذراں

در طبع جهاں اگر وفائی بودے — نوبت بتو خود نیامدی از دگراں

رباعی (۵۸۷)

نیک ست بنام نیک مشهور شدن — عار ست ز جور چرخ رنجور شدن
خماره بوے آب انگور شدن — به زانکه بزهد خویش مغرور شدن

ایضاً (۵۸۸)

یارب به دل اسیر من رحمت کن — بر سینهٔ غم پذیر من رحمت کن
بر پاے خرابات رو من بخشاے — بر دست پیاله گیر من رحمت کن

ایضاً (۵۸۹)

نتواں دل شاد را بغم فرسودن — وقت خوش خود بسنگ محنت سودن
در دهر که داند که چه خواهد بودن — مے باید و معشوق و بکام آسودن

ایضاً (۵۹۰)

کس نیست دریں گفت و شنو همدم من — شد ناله من همنفس و محرم من
بے گریه چو نیست دیدهٔ پرنم من — تا سر نهم و یا بسر آید غم من

ایضاً (۵۹۱)

مسکیں دل درد مند دیوانهٔ من — هشیار نشد ز عشق جانانهٔ من
روزیکه شراب عاشقی می دادند — در خون جگر زدند پیمانهٔ من

ایضاً (۵۹۲)

قومے متفکر اند در مذهب دیں — جمعے متحیر اند در شک و یقیں
ناگاه منادیے بر آمد زکمیں — کاے بیخبراں راه نه آنست و نه ایں

ایضاً (۵۹۳)

اے گشته شب و روز بدنیا نگراں — اندیشه نمی کنی تو از روز گراں
آخر نفسے ببیں و باز آے بخود — کایام چگونه میکند با دگراں

ایضاً (۵۹۴)

گویند مرا کہ مے بجز کمتر از یں — آخر بچہ عذر بر نداری سر از یں
عذرم رُخ یار و بادۂ صبحدم است — انصاف بدہ چہ عذر روشن تر از یں

رباعی (۵۹۵)

گر بر فلکم دست بہ دادے یزداں — بر داشتمے من ایں فلک را ز میاں
از نو فلکے دگر چناں ساختمے — کازادہ بکام دل رسیدے آساں

ایضاً (۵۹۶)

بشنو ز من اے زبدۂ یاران کہن — اندیشہ مکن زیں فلک بے سر و بن
بر گوشۂ عرصۂ قیامت بنشیں — بازیچۂ چرخ را تماشائے کن

ایضاً (۵۹۷)

شرمت ناید ازیں تباہی کردن — زیں ترک وامر و نواہی کردن
گیرم کہ سراسر ایں جہاں ملک تو شد — جز آنکہ رہا کنی چہ خواہی کردن

ایضاً (۵۹۸)

تو آمدۂ بادشاہی کردن — باخویشتن آئے زیں تباہی کردن
چیزے نہ بدی دی و نباشی فردا — پیداست کہ امروز چہ خواہی کردن

ایضاً (۵۹۹)

خواہی بنہد پیش تو گردوں گردن — کار تو بود ہمیشہ جاں پروردن
ہمچوں سنت اعتقاد باید کردن — مے خوردن و ماندہ جہاں ناخوردن

ایضاً (۶۰۰)

ایں جسم پیالہ بیں بجاں آبستن — جسم — ہمچوں مینے بار غواں آبستن
نے نے غلطم کہ بادہ از غایت لطف — آبیست بآتش رواں آبستن

ایضاً (۶۰۱)

مشنو سخن زمانہ ساز آمدگاں — فرازنہ — مے گیر مروق ز طراز آمدگاں
رفتند یگاں یگاں فراز آمدگاں — طرازنہ — کس مے ندہد نشان باز آمدگاں

رباعی (۶۰۲)

گاو یست بر آسمان نامش پروین — یک گاو دگر نہفتہ در زیر زمین
چشم خردت کشائے چوں اہل یقین — زیر و زبر دو گاو مشتے خر بین

ایضاً (۶۰۳)

بر موجب عقل زندگانی کردن — شاید کردن و لے نہ دانی کردن
اُستاد تو روزگار چابکدست است — چنداں بسرت زند کہ دانی کردن

ایضاً (۶۰۴)

دیشب بہ سر صدق صفائے دل من — در میکدہ آں روح فزائے دل من
جامے بمن آورد کہ بستان و بنوش — گفتم نخورم گفت برائے دل من

ایضاً (۶۰۵)

اے آنکہ توئی خلاصۂ کون و مکاں — بگزار دمے وسوسۂ سود و زیاں
یک جام مے از ساقی باقی بستاں — تا باز رہی تو از غم ہر دو جہاں

ایضاً (۶۰۶)

چوں حاصل آدمی دریں شورستاں — جز خوردن غصہ نیست یا کندن جاں
خرم دل آنکہ زیں جہاں زود برفت — و آسودہ کسے کہ خود نیامد بجہاں

ایضاً (۶۰۷)

از گردش ایں دائرۂ بے پایاں — برخورداری دو نوع مردم را داں
یا باخبری تمام از نیک و بدش — یا بے خبری از خود و از کار جہاں

ایضاً (۶۰۸)

جانہا ہمہ آب گشت و دلہا ہمہ خوں — تا چیست حقیقت از پس پردہ بروں
اے با علمت خرد درو گردوں دوں — از تو دو جہاں پُر و تو از ہر دو بروں

ایضاً (۶۰۹)

مے خوردن و گرد دلگرخاں گردیدن — نیکواں — بہتر ز ہزار زاہدی ورزیدن

گر مردم مے خوار بدوزخ باشند
پس روے بہشت راکہ خواہد دیدن

(۶۱۰) رباعی

دانی کہ چراست توبہ ناکردن من
براہل مجاز است بتحقیق حرام
زیرا کہ حرام نیست مے خوردن من
مے خوردن اہل راز در گردن من

(۶۱۱) ایضاً

تاکے غم آں خورم کزیں دیر کہن
زاں بیش کہ رخت زیں سرا بر بندم
احوال مرا نہ سر پدید است نہ بن
ساقی بدہ ہم مے کہ ہمیں است سخن

(۶۱۲) ایضاً

صیاد نہ حدیث تخجیر مکن
چوں پیر حقیقت از تو معنی طلبد
چیزے کہ نخواندۂ تو تقریر مکن
از دیدہ بکن روایت از پیر مکن

(۶۱۳) ایضاً

احوال جہاں بر دلم آساں می کن
امروز خوشم بدار فردا با من
وافعال بدم ز خلق پنہاں می کن
انچہ از کرم تو می سزد آں می کن

(۶۱۴) ایضاً

یارب ز قبول وز روم باز رہاں
تا ہشیارم ز نیک و بد مید انم
مشغول خودم کن و ز خودم باز رہاں
مستم کن و از نیک و بدم باز رہاں

(۶۱۵) ایضاً

در عالم خاک از کراں تا بہ کراں
حاصل ز جہان بیوفا چیزے نیست
چندانکہ نظر کنند صاحب نظراں
الا مے لعل و عارض خوش پسراں

(۶۱۶) ایضاً

در دامن ایں چرخ نوا انگیز کہن
دستے کہ زمانہ زانتا بدسر دبن
با یار تو سر زیک گریباں بر کن
کوتہ بکن از وے کہ دراز است سخن

(۶۱۷) ایضاً

دارم ز جفائے فلک آئینہ گوں
از دیدہ رُخے ہمچو پیالہ پُر اشک
وز گردش روزگار خس پرور دوں
وز گریہ دلے ہمچوں صراحی پُر خوں

(۶۱۸) رباعی

رندے دیدم نشستہ بر خنگ زمیں
نے حق نہ حقیقت و نہ شریعت نہ یقیں
نے کفر نہ اسلام نہ دنیا و نہ دیں
اندر دو جہاں کرا بود زہرۂ ایں

(۶۱۹) ایضاً

تا بتوانی میل بہ رنداں می کن
بشنو سخن راست ز خیام عمر
بنیاد نماز و روزہ ویراں می کن
مے میخور و رہ می زن و احساں می کن

(۶۲۰) ایضاً

آں راکہ وقوف است بر احوال جہاں
چوں نیک و بد جہان بسر خواہد شد
شادی و غم و رنج برو شد آساں
خواہی ہمہ درد باش خواہی درماں

(۶۲۱) ایضاً

روزیکہ ز تو گذشتہ شد یاد مکن
ز آئندہ و بگذشتہ خود یاد مکن
فردا کہ نیامدست فریاد مکن
حالے خوش باش و عمر برباد مکن

(۶۲۲) ایضاً

اکنوں کہ زند ہزار دستاں دستاں
برخیز و بیا کہ گل بشادی می گفت
جز بادۂ لعل ز کف مستاں مستاں
رونے دو سہ داد خود ز بستاں بستاں

(۶۲۳) ایضاً

در جسم پیالہ جاں روانست رواں
در آب فسردہ آتش سیال است
در روح مجسم آں روانست رواں
در درج بلور لعل کانست رواں

(۶۲۴) ایضاً

روزیکہ مقدساں جنا کی مسکن
چوں لالہ بخوں مژہ آغشتہ کفن
گردند سوار باز بر مرکب تن
از خاک سر کوے تو برخیزم من

رباعی (۶۲۵)

دی بر لب جوے مانگار سے موزوں — من بودم و ساغر شراب گلگوں
در پیش نہادہ صدفے کز گہرش — نوبت زن صبح صادق آید بیروں

ایضاً (۶۲۶)

زیں گنبد گردندہ بر افغالی بیں — وز جملۂ دوستاں جہاں خالی بیں
تا بتوانی تو یک نفس خود را باش — فردا مطلب گزار دی حالی بیں

ایضاً (۶۲۷)

از آمدن و ز رفتن ما سودے کو — وز تار امید عمر ما پودے کو
در چنبر چرخ جان چندیں پاکاں — می سوزد و خاک میشود دودے کو

ایضاً (۶۲۸)

بردار پیالہ و سبو اے دلجو — برگیر بگرد سبزہ زار و لب جو
کیں چرخ بسے قد بتان مہ رو — صد بار پیالہ کرد و صد بار سبو

ایضاً (۶۲۹)

اے آب حیات مضمر اندر لب تو — مگذار کہ بوسد لب ساغر لب تو
گر خون صراحی نخورم مردنیم — او خود کہ بود کہ لب نہد بر لب تو

ایضاً (۶۳۰)

آں قصر کہ بر چرخ ہمی زد پہلو — بر درگہ او شہاں نہادندے رو
دیدیم کہ بر کنگرہ اش فاختۂ — بنشستہ ہمی گفت کہ کوکو کوکو

ایضاً (۶۳۱)

یاقوت لبے لعل بدخشانی کو — واں راحت روح و راح ریحانی کو
مے گرچہ حرام در مسلمانی شد — تو مے خور و غم مخور مسلمانی کو

ایضاً (۶۳۲)

چوں بادہ خوری ز عقل بیگانہ مشو — مدہوش مباش و جہل را خانہ مشو

خواہی کہ مے لعل حلالت باشد — آزار کسے مجوے و دیوانہ مشو

رباعی (۶۳۳)

در دیدۂ تنگ مور نور ست از تو — در پاے ضعیف پشہ زور ست از تو
ذات تو سزا است مر خداوندی را — ہر وصف کہ ناسزا ست دور ست از تو

ایضاً (۶۳۴)

روزیکہ بود وقت ہلاک من و تو — از تن برود روان پاک من و تو
از بسکہ نباشیم دریں چرخ کبود — مہ در تابد بر سر خاک من و تو

ایضاً (۶۳۵)

اے آنکہ پدید گشتم از قدرت تو — پروردہ شدم بناز و ز نعمت تو
صد سال بامتحان گنہ خواہم کرد — تا جرم من است بیش یا رحمت تو

ایضاً (۶۳۶)

اے رفتہ بچوگان قضا ہمچوں گو — چپ میخور و راست می رو و ہیچ مگو
کانکس کہ ترا فگند اندر تگ و پو — او داند و او داند و او داند و او

ایضاً (۶۳۷)

ایں چرخ فلک بہر ہلاک من و تو — قصدے دارد بجان پاک من و تو
بر سبزہ نشیں پیالہ کش دیر نماند — تا سبزہ برون دمد ز خاک من و تو

ایضاً (۶۳۸)

ما ایم خریدار مے کہنہ و نو — وانگاہ فروشندۂ جنت بدو جو
دانی کہ پس از مرگ کجا خواہی رفت — مے پیش من آر و ہر کجا خواہی رو

ایضاً (۶۳۹)

چوں رفت ز جسم جوہر روشن تو — با جنس دگر گزیں کند مسکن تو
آیند و روند ہیچکس نشناسند — تا زیر زمیں چہ می رود بر تن تو

ایضاً (۶۴۰)

از تن چو برفت جان پاک من و تو
وانگه ز برای خشت گور دگران
خشتے دو نهند بر مغاک من و تو
در کالبدے کشند خاک من و تو

رباعی (۶۴۱) چو نیست رفت تن روان

گر با خردی تو حرص را بند مشو
چوں آتش تیز باش و چوں آب روان
در پائے طمع خوار و سر افگنده مشو
چوں خاک بهر باد پراگنده مشو

ایضاً (۶۴۲)

ناکرده گناه در جهاں کیست بگو
من بد کنم و تو بد مکافات دهی
آنکس که گنه نکرد چوں زیست بگو
پس فرق میان من و تو چیست بگو

ایضاً (۶۴۳)

اے زندگی تن و توانم همه تو
تو هستی من شدی ازانی همه من
جانی و دلی اے دل و جانم همه تو
من نیست شدم در تو ازانم همه تو

ایضاً (۶۴۴)

اے دل ز غم جهاں که گفتت خوں شو
دانی چه کنی چه نیست سامان مقام
یا ساکن عشوه خانه گردوں شو
انگار درون نیامدی بیروں شو

ایضاً (۶۴۵)

تن در غم روزگار بے داد مده
دل جز بسر زلف پریزاد مده
جاں از غم گذشتگاں یاد مده
بے باده مباش و عمر بر باد مده

ایضاً (۶۴۶)

در مجلس عشاق نشستیم همه
از باده بشوقش قدحے نوشیدیم
از محنت ایام برستیم همه
آزاده و آسوده و مستیم همه

ایضاً (۶۴۷)

اے یار ز روزگار باش آسوده
چوں کسوت عمر بر تنت چاک شود — آلوده
و اندوه زمانه کم خور از بیهوده
چه کرده و چه گفته و چه نابوده

رباعی (۶۴۸)

فریاد که عمر رفت بر بیهوده
فرموده ناکرده سیه روئیم کرد
هم لقمه حرام و هم نفس آلوده
فریاد ز کرده‌هائے نافرموده

ایضاً (۶۴۹)

اندیشهٔ عمر بیش از شصت منه
زاں پیش که گل ساغر کوزه کنند — ازاں
هر جا که قدم نهی بجز مست منه
رو کوزه ز دوش و کاسه از دست منه

ایضاً (۶۵۰)

چند از پے حرص و ز تن فرسوده
رفتند و روند هر چه آیند و روند
اے دوست روئے گرد جهاں پیموده
یکدم بمراد خویشتن نابوده

ایضاً (۶۵۱)

ما عاشق و مست و مے پرستیم همه
بگذر ز قبیح و حسن از وهم و خیال
در کوئے خرابات نشستیم همه
از ما مطلب هوش که مستیم همه

ایضاً (۶۵۲)

یک جرعه مے کهنه ز ملک نو به
جامے است به از ملک فریدوں صد بار — زنهر
و ز هر چه نه در طریق بیروں شو به
خشت سر خم ز تاج کیخسرو به

ایضاً (۶۵۳)

روئے بینی مرا تو مست افتاده
دستار ز سر قدح ز دست افتاده
در حلقهٔ زلف بت پرست افتاده
در پائے تو سر نهاده پست افتاده

ایضاً (۶۵۴)

نقشے است که بر وجود ما ریخته‌اند
من زاں به ازیں نمی توانم بودن
صد بوالعجبی ز ما برانگیخته‌اند
کز بوته مرا چنیں فرو ریخته‌اند

ایضاً (۶۵۵)

هر توبه که کردیم شکستیم همه
بر خود در نام و ننگ بستیم همه

عیبم مکنید اگر کنم بے خردی
گز بادۂ عشق مست هستیم همه

(۶۵۶) رباعی

ای من در میخانه بسبلت رفته
ترک بد و نیک هر دو عالم گفته
گر هر دو جهاں چو گوے افتد بگوے
برمن بجوے جو مست باشم خفته

(۶۵۷) ایضاً

هر روز برانم که کنم شب توبه
از جام و پیالۂ لبالب توبه
اکنوں که رسید وقت گل ترکم ده
در موسم گل ز توبه یا رب توبه

(۶۵۸) ایضاً

ای بیخبر از کار جهاں هیچ نۂ
بنیاد به باد دست ازاں هیچ نۂ
شد حد وجود در میانۂ و عدم
اطراف بود تو در میاں هیچ نۂ

(۶۵۹) ایضاً

ایں چرخ چو طاسی ست نگوں افتاده
در وے همه زیرکاں زبوں افتاده
در دوستی شیشۂ و ساغر نگرید
لب بر لب و در میانۂ خوں افتاده

(۶۶۰) ایضاً

جاناں بکدام دست بر خاسته
کز طلعت خویش ماه را کاسته
خوباں جهاں بعید رو آرایند
تو عید بروے خویش آراسته

(۶۶۱) ایضاً

مشنو سخن چرخ پر آوازه شده
مے خور ز کف ساقی دمساز شده
کاں کز کس مادر آمد امروز بروں
فردا بینی بگوں زن باز شده

(۶۶۲) ایضاً

پیرے دیدم بخواب مستی خفته
در گرد شعور خانۂ تن رفته
مے خورده و مست خفته و آشفته
الله لطیف بعبادِه گفته

(۶۶۳) ایضاً

غره چه شوی بمسکن و کاشانه
بر عمر که هست حاصلش افسانه
همخانۂ بادی و تو افروزی شمع
بر رهگذر سیل چه سازی خانه

(۶۶۴) رباعی

دل دست بطرۂ طرب ناورده
جامم مے خوش دلی بلب ناورده
افسوس بسر رسیده روز عمرم
روزے بمراد دل بشب ناورده

(۶۶۵) ایضاً

ساقی مے خوشگوار بر دستم نه
واں ساغر چوں نگار بر دستم نه
آں مے که چو زنجیر به پیچد بر خود
هشیار
دیوانه شدم بیار بر دستم نه

(۶۶۶) ایضاً

ساقی بصبوحے مے ناب اندر ده
مستان شراب را شراب اندر ده
مستیم و خراب در خرابات فنا
آوازه بعالم خراب اندر ده

(۶۶۷) ایضاً

دانی زچه روے او فتاد ست چه راه
آزادی سرو و سوسن اندر افواه
کیں دارد ده زبان لیکن خاموش
واں راست دو صد دست ولیکن کوتاه

(۶۶۸) ایضاً

دنیا بمراد رانده گیر آخر چه
ویں نامۂ عمر خوانده گیر آخر چه
گیرم که بکام دل بماندے صد سال
صد سال دگر بمانده گیر آخر چه

(۶۶۹) ایضاً

گویند حشیش بهر و بستگی به
وز جام شراب و نغمۂ چنگی به
در مذهب کاملاں چنیں مانده است
یک قطرۂ مے ز خون صد بنگی به

(۶۷۰) ایضاً

ای رفته و باز آمده و خم گشته
نامت ز میان مرداں گم گشته
ناخن همه جمع آمده و سم گشته
ریش از پس کون در آمده دم گشته

رباعی (۶۷۱)

گر اسپ فی یراق است و گر فیروزه
از قهر فلک هیچ کسے جاں نبرد
مغرور مشو بدولت ده روزه
امروز سبو شکست و فردا کوزه

ایضاً (۶۷۲)

از درس علوم جمله بگریزی به
زاں پیش که روزگار خونت ریزد
واندر سر زلف دلبر آویزی به
تو خون قرابه در قدح ریزی به

ایضاً (۶۷۳)

بنگر ز صبا دامن گل چاک شده
در سایهٔ گل نشیں که بسیار ایں گل
بلبل ز جمال گل طربناک شده
از خاک برآمده است و بر خاک شده

ایضاً (۶۷۴)

از هر چه بجز مے است کوتاهی به
مستی و قلندری و گمراهی به
مے هم ز کف بتان خرگاهی به
یک جرعهٔ مے ز ماه تا ماهی به

ایضاً (۶۷۵)

مائیم بلطف حق تولا کرده
آنجا که عنایت تو باشد باشد
وز طاعت و معصیت تبرا کرده
ناکرده چو کرده کرده چوں ناکرده

ایضاً (۶۷۶)

تا چند ز مسجد و نماز و روزه
خیام بخور باده که ایں خاک ترا
در میکده ها مست شو از دریوزه
گه جام کنند و گه سبو گه کوزه

ایضاً (۶۷۷)

جانیست دریں راه خطرناک شده
بس رهگذری که بگذرد بر من و تو
تن زیر زمیں ز نیک و بد پاک شده
ما بیخبر از هر دو جهاں خاک شده

ایضاً (۶۷۸)

اے نیک نکرده و بدیها کرده
وانگاه بلطف حق تولا کرده

بر عفو مکن تکیه که هرگز نبود
ناکرده چو کرده کرده چوں ناکرده

رباعی (۶۷۹)

اے در ره بندگیت یکساں که و مه
نکبت تو ستانی و سعادت تو دهی
وز هر دو جهاں خدمت درگاه تو به
یا رب تو بفضل خویش بستان و بده

ایضاً (۶۸۰)

از آتش و باد و آب و خاکیم همه
تا تن با ماست در جفائیم همه
در عالم کون در هلاکیم همه
چوں تن برود رواں پاکیم همه

ایضاً (۶۸۱)

با وصل مے و معشوق و صبوح اے ساقی
تا کے خوانی قصهٔ نوح اے ساقی
از ما نبود توبهٔ نصوح اے ساقی
پیش آر سبک راحت روح اے ساقی

ایضاً (۶۸۲) ؎ اے توبہ خالص ۱۲

در ده مے لعل مشکبو اے ساقی
یک کوزهٔ مے بده ازاں پیش که دهر
تا باز رهم ز گفتگو اے ساقی
خاک من و تو کند سبو اے ساقی

ایضاً (۶۸۳)

زاهد نه بزهد کرد سود اے ساقی
پر کن قدح باده تو زود اے ساقی
زیرا که عمل عیاں نمود اے ساقی
کامد ز ازل آنچه که بود اے ساقی

ایضاً (۶۸۴)

شمع است و شراب و ماهتاب اے ساقی
از خاک برآر ایں دل پر آتش را
شاهد ز شراب هم خراب اے ساقی
برباد مده بیار آب اے ساقی

ایضاً (۶۸۵)

در ده قدحے ز لعل ناب اے ساقی
تا عقل گریبان دلم خواهد داشت
بر گیر ز آتشم بآب اے ساقی
دست من و داماں شراب اے ساقی

ایضاً (۶۸۶)

بشگفت شگوفہ مے بیار اے ساقی
زاں پیش کا جل کمیں کند روئے چند
دست از عمل زہد بدار اے ساقی
جام مے لعل وروے یار اے ساقی

رباعی (۶۸۷) جوئبار

ہنگام صبوح ست خروش اے ساقی
چہ جائے صلاح است خموش اے ساقی
مادمے و کوسے مے فروش اے ساقی
بگذر ز حدیث زہد و نوش اے ساقی

ایضاً (۶۸۸)

چوں ہست زمانہ در شتاب اے ساقی
ہنگام صبوح قفل بر در زدہ ام
بر نہ بکفم جام شراب اے ساقی
مے دہ کہ بر آمد آفتاب اے ساقی

ایضاً (۶۸۹)

آنہا کہ ز پیش رفتہ اند اے ساقی
رو بادہ خور و حقیقت از من بشنو
در خاک غرور خفتہ اند اے ساقی
با دست ہر انچہ گفتہ اند اے ساقی

خواب

ایضاً (۶۹۰)

چوں مے ندہد اجل اماں اے ساقی
غم خوردن بیہودہ نہ کار دل ماست
در دہ قدح شراب ہاں اے ساقی
با این دو سہ روزہ در جہاں اے ساقی

ایضاً (۶۹۱)

در سنگ اگر شوی چو نار اے ساقی
خاکیست جہاں غزل بخواں اے مطرب
ہم آب اجل کند گذار اے ساقی
با دست نفس بادہ بیار اے ساقی

ایضاً (۶۹۲)

تا چند ز یاسین و برات اے ساقی
روزیکہ برات ما بمیخانہ برند
بنویس بمیخانہ برات اے ساقی
آں روز بود شب برات اے ساقی

ایضاً (۶۹۳)

صبح خوش و خرم ست خیز اے ساقی
با یار خوریم و عیش را تازہ کنیم
در شیشہ بکن شراب از شب باقی
ایں یکدم عمر را کہ فرصت داعاقی

رباعی (۶۹۴)

زاں کوزۂ مے کہ نیست در وے ضرر ے
زاں پیشتر اے صنم کہ در رہگذرے
پر کن قدحے بخور بمن دہ دگرے
خاک من و تو کوزہ کند کوزہ گرے

ایضاً (۶۹۵)

در دہ مے لعل لالہ گوں اے ساقی
کام و ز بروں ز جام مے نیست مرا
بکشاے ز حلق شیشہ خوں اے ساقی
یکدوست کہ پاک اندروں اے ساقی

ایضاً (۶۹۶)

گر ز انکہ بدست افتد از مے دو منے
کانکس کہ چناں کرد فراغت دارد
مے خور تو بہر محفل و ہر انجمنے
از سبلت چوں تو ئی و ریش چو منے

ایضاً (۶۹۷)

افتادہ مرا بامے و مستی کارے
اے کاش کہ ہر حرام مستی کردے
خلقم ز چہ می کند ملامت بارے
تا من بجہاں ندیدمے ہشیارے

ایضاً (۶۹۸)

ہاں تا بخرابات مجازی نائی
ایں رہ ز مردان سرافرازان است
تا زور قلندری نسازی نائی
زنہار دریں کو چہ بازی نائی

ایضاً (۶۹۹)

گر دست دہد ز مغز گندم نانے
با لالہ رخے نشستہ در ویرانے
وز مے کدوے ز گوسپندے رانے
عیشے ست کہ نیست حد ہر سلطانے

ایضاً (۷۰۰) بوذآں

در کارگہ کوزہ گرے کردم رائے
میکرد دلیر کوزہ را دستہ و سر
در پایۂ چرخ دیدم استادہ بپائے
از کلۂ بادشاہ و ز دست گدائے

ایضاً (۷۰۱) پائے

اے از حرم ذات تو عقل آگہ نی
وز معصیت و طاعت ما مستغنی

مستم زگناه و زرجا ہشیارم — اُمید ز رحمتِ تو دارم یعنی

(۷۰۲) رباعی

سازندۂ کار مردۂ و زندہ توئی — دارندۂ ایں چرخ پراگندہ توئی
من گرچہ بدم صاحبِ ایں بندہ توئی — کس راچہ گنہ کہ آفرینندہ توئی

(۷۰۳) ایضاً

اے چرخ دلم ہمیشہ غمناک کنی — پیراہنِ خرمی من چاک کنی
بادی کہ بمن رسد تو آتش کنیش — آبے کہ خورم در دہنم خاک کنی

(۷۰۴) تو آتش آب کنی ایضاً

خوش باش کہ پختہ اند سودائے تو دی — ایمن شدہ از ہمہ تمنائے تو دی
تو شاد بزی کہ بے تقاضائے تو دی — دادند قرار کار فردائے تو دی

(۷۰۵) ایضاً

ابریق مے مرا شکستی ربی — برمن درِ عیش را بہ بستی ربی
برخاک فگندی مے گلگوں مرا — خاکم بدہن مگر تو مستی ربی

(۷۰۶) ایضاً

اے دل چو بہ بزم آں صنم بنشستی — از خویش بریدی و بدو پیوستی
از جامِ فنا چو جرعۂ نوشیدی — از بود و نبودگاں بہ کلّی رستی

(۷۰۷) ایضاً

گہ گشتہ نہاں روے بکس ننمائی — گہ در صور کون و مکاں پیدائی
ایں جلوہ گری بخویشتن بنمائی — خود عین عیانی و خودی بینائی

(۷۰۸) ایضاً

بر سنگ زدم دوش سبوئے کاشی — سرمست بدم کہ کردم ایں اوباشی
با من بزبانِ حال می گفت سبو — من چوں تو بدم تو نیز چوں من باشی

(۷۰۹) ایضاً

اے دل اگر از غبارِ تن پاک شوی — تو روحِ مجسمی بر افلاک شوی
عرش است نشیمنِ تو شرمت بادا — کائی و مقیمِ خطۂ خاک شوی

(۷۱۰) رباعی

پیوستہ ز بہر شہوتِ نفسانی — ایں جانِ شریف را ہمی رنجانی
آگاہ نہ کہ آفتِ جانِ تو اند — آنہا کہ تو در آرزوے ایشانی

(۷۱۱) ایضاً

شخصے بزنے فاحشہ گفتا مستی — ہر لحظہ بدامِ دیگرے پابستی
گفتا شیخا ہر آنچہ گوئی ہستم — امّا تو چنانکہ مینمائی ہستی

(۷۱۲) زن گفت چنانکہ مینمایم ہستم ایضاً تو نیز

از مطبخ دنیا تو ہمہ دود خوری — تا چند غمِ بودہ و نابودہ خوری
دنیا کہ براہلِ دیں زیانیست عظیم — گر ترک زیاں کنی ہمہ سود خوری

(۷۱۳) ایضاً

اے کوزہ گرا بکوش گر ہشیاری — تا چند کنی برگلِ آدم خواری
انگشت فریدوں و سرِ کیخسرو — بر چرخ نہادۂ چہ مے پنداری

(۷۱۴) ایضاً

ہنگامِ صبوح اے صنم فرخ پے — برساز ترانہ و پیش آور مے
کافگند بخاک صد ہزاراں جم و کے — ایں آمدن تیرمہ و رفتن دے

(۷۱۵) ایضاً

چندانکہ نگاہ میکنم ہر سوئے — از سبزہ بہشت ست و زکوثر جوئے
صحرا چو بہشت ست ز دوزخ کم گوئے — بنشیں بہ بہشت با بہشتی روئے

(۷۱۶) ایضاً

چو عمر واقفی اے پسر زہر اسرارے — چندیں چہ خوری بیہدہ ہر تیمارے
چوں می نرود باختیارت کارے — خوش باش دریں نفس کہ ہستی بارے

(۷۱۷) رباعی

گر ہست ترا دریں جہاں دست رسے		ہاں تا نزنی بے نمے و ساقی نفسے
پیش از من و تو بیا زمو و ندبسے		دنیا نہ کند وفا برادر بہ کسے

(۷۱۸) ایضاً

اے دہر بکردہ ہاے خود معترفی		در خانقہ جور و ستم معتکفی
نعمت بخساں دہی و زحمت بکساں		زیں ہر دو بروں نیست خری یا خرفی

(۷۱۹) ایضاً

زنہار کنونکہ می توانی بارے		بردار ز خاطر عزیزے بارے
کیں مملکت حسن نماند جاوید		از دست تو ہم بروں رود یکبارے

(۷۲۰) ایضاً

چوں جنس مرا خاصہ براند ساقی		صد فصل ز ہر نوع براند ساقی
چوں وا مانم برسم خود بادہ دہم		وز صد خود دم درگذراند ساقی

(۷۲۱) ایضاً

برگیر ز خود حساب اگر باخبری		کا دل تو چہ آوردی و آخر چہ بری
گوئی نخورم بادہ کہ می باید مرد		می باید مرد گر خوری ور نہ خوری

(۷۲۲) ایضاً

پیرے دیدم بخانہ خمارے		گفتم نکنی ز رفتگاں اخبارے
گفتا مے خور کہ ہمچو من بسیارے		رفتند و کسے باز نیامد بارے

(۷۲۳) ایضاً خبر آزاد

بر کوزہ گرے پریر کردم گذرے		از خاک ہمی نمود ہر دم ہنرے
من دیدم اگر ندید ہر بے بصرے		خاک پدرم بر کف ہر کوزہ گرے

(۷۲۴) ایضاً

برگیر پیالہ و سبوے دلجوے		بخرام بسوے سبزہ زار و لب جوے

کیں چرخ کہ صورت بتان مہ روے		صد بار پیالہ کرد و صد بار سبوے

(۷۲۵) رباعی

اے آنکہ نتیجہ چہار و ہفتے		در ہفت و چہار دائم اندر تفتے
مے خور کہ ہزار بار بیشت گفتم	بیشت	باز آمدنت نیست چو رفتی رفتے

(۷۲۶) ایضاً

شاد آمدی اے راحت جانم کہ توئی	بدانم	تو آمدہ و من نہ بدانم کہ توئی
از بہر خدا نہ از براے دل من	بدانم	چنداں مے خور کہ من ندانم کہ توئی

(۷۲۷) ایضاً

اے بادۂ خوشگوار در جام نہی	نہی	بر پاے خرد تمام بند و گرہی
ہر کس کہ ز تو خورد اماں نشس ندہی	از کف	تا گوہر او بر کف دستش نہ نہی

(۷۲۸) ایضاً

بکشاے درم کہ در کشایندہ توئی		بنماے رہم کہ رہ نمایندہ توئی
من دست بہیچ دستگیری ندہم		کا ایشاں ہمہ فانی اند و پایندہ توئی

(۷۲۹) ایضاً

رو بیخبری گزیں اگر باخبری		تا از کف مستان ازل بادہ خوری
تو بیخبری بے خبری کار تو نیست		ہر بے خبرے را نرسد بے خبری

(۷۳۰) ایضاً

اے چرخ ہمہ خسیس را چیز دہی		گرمابہ و آسیا و کاریز دہی
آزادہ بنان شب گرو گاں نہ نہند		شاید کہ بر ایں چنیں فلک تیز دہی

(۷۳۱) ایضاً

چندیں غم بیہودہ مخور شاد بزی		واندر رہ بیداد تو با داد بزی
چوں آخر کار ایں جہاں نیستی است		انگار کہ نیستی تو آزاد بزی

(۷۳۲) ایضاً

در باغ چو بد غورۂ ترش اول مے — شیریں زچہ گشت و تلخ چوں آمد مے
از چوب بہ تیشہ گر کسے کرد رباب — (سازد) از پیشہ چہ گوئی کہ ہمی روید نے

(۷۳۳) رباعی

یارب بکشائے برمن از رزق درے — بے منتِ مخلوق رساں ما حضرے
از بادہ چناں مست نگہدار مرا — کز بیخبری نباشدم درد سرے

(۷۳۴) ایضاً

گر آمدنم بخود بدے نامدمے — ور نیز شدن بمن بدے کے شدمے
بہ زاں نبدے کہ اندریں دیر خراب — نے آمدمے نے شدمے نے بدمے

(۷۳۵) ایضاً

اے دل تو بسر ایں معما نرسی — در نکتۂ زیرکان و دانا نرسی
اینجا زمے و جام بہشتے می ساز — کانجا کہ بہشت است رسی یا نرسی

(۷۳۶) ایضاً

خواہی کہ اساس عمر محکم یابی — یک چند بعالم دل بے غم یابی
فارغ منشیں زخوردنِ بادہ دمے — تا لذتِ عمر خود دمادم یابی

(۷۳۷) ایضاً

اے چرخ چہ کردہ ام بمن راست بگوے — پیوستہ مرا فگندۂ در تگ و پوے
نانم ندہی تا نبری آب ز روے — آبم ندہی تا نبری آب ز روے

(۷۳۸) ایضاً

ہاں تا بہ رستاں بدرشتی نشوی — یا از در نیکواں بہ زشتی نشوی
مے خور کہ بخوردن و بنا خوردنِ مے — گر آلت دوزخی بہشتی نشوی

(۷۳۹) ایضاً

خواہی کہ پسندیدۂ انام شوی — مقبولِ قبولِ خاصۂ و عام شوی
اندر پےِ مومن و جہود و ترسا — بدگوے مباش تا نکو نام شوی

(۷۴۰) رباعی

روئے کہ دلم برنگ آبی یابی — در کنج دلم سبب خرابی یابی
در بحر دو دیدہ ام اگر غوطہ خوری — گر گم نہ شوی مردم آبی یابی

(۷۴۱) ایضاً

در دہ مے لعل لالہ گون صافی — بکشائے ز حلقِ شیشۂ خون صافی
کامروز بروں زجام مے نیست مرا — یک دوست کہ دارد اندرون صافی

(۷۴۲) ایضاً

تا کے غم آں خورم کہ دارم یا نے — ویں عمر بخوشدلی گذارم یا نے
پرکن قدح بادہ کہ معلومم نیست — کایں دم کہ فرو برم برآرم یا نے

(۷۴۳) ایضاً

اے بادۂ ناب وے مےِ مینائی — چنداں بکشم ترا من شیدائی
کز دور مرا ہر کہ بہ بیند گوید — (خوردہ) اے خواجہ شراب از کجا می آئی

(۷۴۴) ایضاً

آدم چہ صراحی بود و روح چو مے — قالب چو نے بود و صدا در وے
دانی چہ بود آدم خاکی خیام — فانوس خیالی و چراغے در وے

(۷۴۵) ایضاً

با درد قناعت کن و آباد بزی — در بندِ فزونی مشو آزاد بزی
منگر بہ فزونی زخود و غصہ مخور — در کم زخودی نگہ کن و شاد بزی

(۷۴۶) ایضاً

از دور پدید آمدہ ناپاک تنے — وز دود جہنم بہ تنش پیرہنے
بشکست صراحیم کہ عمرش کم باد — وانگہ چو مے لطیف فسردے چو منے

(۷۴۷) ایضاً

از ویرہ بہ دوں

با من تو ہر آنچہ گوئی از کیں گوئے — پیوستہ مرا ملحد و بیدیں گوئے

من خود مقرم ہر انچہ گوئی ہستم — انصاف بدہ ترا رسد کیں گیسے

رباعی (۷۴۸)

از آمدنِ بہار و زر رفتنِ دے — اوراقِ وجود ما ہمی گردد طے
مے خور مخور اندوہ کہ گفت است حکیم — غمہائے جہاں چو زہر و تریاقش مے

ایضاً (۷۴۹)

تا در تن تست استخوان و رگ و پے — از خانۂ تقدیر منہ بیروں پے
گردن منہ ار خصم بود رستم زال — منت مکش ار دوست بود حاتم طے

ایضاً (۷۵۰)

گر روئے زمیں بجملہ آباد کنی — چنداں نبود کہ خاطرے شاد کنی
گر بندہ کنی بلطف آزادے را — بہتر کہ ہزار بندہ آزاد کنی

ایضاً (۷۵۱)

گویند مخور مے کہ ہلاکش باشی — در روز مکافات در آتش باشی
ایں ہست ترا ز ہر دو عالم خوشتر — ایں یکدم کز شراب سرخوش باشی

ایضاً (۷۵۲)

از کبر مدار ہیچ در دل ہوسے — گر زکبر بجائے نرسید ست کسے
چوں زلف بتاں شکستگی عادت کن — زاں پیش کہ بگسلد ز تارِ نفسے

ایضاً (۷۵۳)

تا کے ز غم زمانہ محزون باشی — با چشم پر آب و دلِ پُر خوں باشی
مے نوش و بعیش کوش و خوشدل میباش — زاں پیش کزیں دائرہ بیروں باشی

ایضاً (۷۵۴)

دنیا نفسے و من درو یک نفسے — اندر نفسے چند تواں زد نفسے
شکرانہ آنکہ زندہ خوش میباش — ایں عالم بے وفا نماند بہ کسے

ایضاً (۷۵۵)

خشتے نہ نہم پا ز نم بر خشتے — زیں پس من و بادۂ و کنار کشتے
آتش نشوم ز بہر ہر انگشتے — خوبی نبود دلبر برم با زشتے

رباعی (۷۵۶)

مے خور کہ ظریفانِ جہاں را درے — بر گرد بنا گوش ز مے بینی خوے
تا کے گوئیم توبہ بشکستی مے — صد توبہ شکستہ بہ کہ یک شیشۂ مے

ایضاً (۷۵۷)

جز راہِ قلندر بخرابات مپوے — جز بادۂ و جز سماع و جز یار مجوے
بر کف قدحِ بادہ و بر دوش سبوے — مے نوش کن و بکار بیہودہ مگوے

ایضاً (۷۵۸)

تا در ہوس لعل لب و جام مئی — تا در پے آواز دف و چنگ و نئی
اینہا ہمہ خوش ست خدا میداند — تا ترک تعلق نہ کنی ہیچ نئی

ایضاً (۷۵۹)

زاں پیش کہ از جامِ اجل مست شوی — زیر لگد حادثہ ہا پست شوی
سرمایہ بدست آر دریں رہ کانجا (روے) — سودے نہ کنی اگر تہیدست شوی

ایضاً (۷۶۰)

اے آنکہ خلاصۂ چہار ارکانی — (سخنم) بشنو سخنے ز عالم روحانی
دیوی و ددی و ملک و انسانی — با تست ہر انچہ مینمائی آنی

ایضاً (۷۶۱)

ہر چند ز دست دہر غمکش باشی — وز جور جفائے چرخ ناخوش باشی
زنہار ز دستِ ناکساں آب زلال — بر لب مچکاں اگر در آتش باشی

ایضاً (۷۶۲)

با درد بساز تا دوائے یابی — از درد منال تا شفائے یابی
مے باش بوقت بینوائے شاکر — تا عاقبت الامر نوائے یابی

رباعی (۷۶۳)

اول بخودم چو آشنا می کردی — آخر ز خودم چرا جدا می کردی
چوں ترک منت نبود از روز نخست — سرگشته بعالمم چرا می کردی

ایضاً (۷۶۴)

از دفتر عمر می گشودم فالے — ناگاه ز سوز سینه صاحب حالے
می گفت خوش آں کسے که در خانهٔ او — یار یست چوں ماہے و شبے چوں سالے

ایضاً (۷۶۵)

آں مایه ز دنیا که خوری یا نوشی — معذوری اگر در طلبش می کوشی
باقی ہمه رایگاں ترا رو ہشدار — تا عمر گرانمایه بداں نفروشی

ایضاً (۷۶۶)

من ترک ہمه کردم و ترک مے نے — از جمله گریز باشدم از مے نے
آیا بود آنکه من مسلماں گردم — بس ترک مے مغانه کردم ہے ہے

ایضاً (۷۶۷)

تن زن چو بزیر فلک بیباکی — مے نوش چو در جہانِ آفت ناکی
چوں اول و آخرت بجز خاکی نیست — انگار که بر خاک نئے در خاکی

ایضاً (۷۶۸)

گر شادی خویشتن دراں میدانی — کاسوده دلے را بغمے بنشانی
در ماتم عقل خویش بنشیں ہمه عمر — میدار مصیبت که عجب نادانی

ایضاً (۷۶۹)

ہنگام سفیده دم خروس سحری — دانی که چرا ہمی کند نوحه گری
یعنی که نمودند در آئینهٔ صبح — کز عمر شبے گذشت و تو بے خبری

ایضاً (۷۷۰)

اے کاش که جاے آرمیدن بودی — یا ایں ره را بسر رسیدن بودی

کاش از پے صد ہزار سال از دل خاک — چوں سبزه امید نو دمیدن بودی

رباعی (۷۷۱)

اے سوختهٔ سوختهٔ سوختنی — وے آتش دوزخ از تو افروختنی
تا کے گوئی که بر عمر رحمت کن — حق را تو کئی بر حمت آموختنی

ایضاً (۷۷۲)

اے دل مے و معشوق مکن در باقی — سالوس رہا کن و مکن زرّاقی
گر پیرو احمدی خوری جام شراب — واں حوض که مرتضاش باشد ساقی

تمام شد

خاتمة الطبع از جانب کارپردازان مطبع

پس از حمد و ثنا برراے ارباب فطرت سلیم و صاحبان ذہن مستقیم کہ در میدان سخن طرازی
بچارزبانی و بطلاقت لسانی قصب السبق ربودہ اند بدیں گونہ روشن بادکہ دریں جزو زمان مجموعۂ
نادر رباعیات کہ چوں شاہدان چار ابرو از حسن خلق با عناصر اربعہ مشمول ست و مانند لیلے صفتان
بحل نازو نگولہ از جرس نقطہ بستہ بر چار صفحۂ دلربائی ہیلے کو بی مشغول یعنی کلام بلاغت نظام معروف
بہ رباعیات عمر خیام کہ بخن آفرین الامقام در تنظیم بوزن رباعی گوے سابقت از شعراے
روزگار ربودہ چنانچہ حضرت شیراز بلبل نواخوان گلزار غزلیات است بداں مشابہ این مصنف شیوا
زبان عندلیب نغمہ سراے چمن زار رباعیات طوطی قلمش در شیرینی گفتار خیلے حلاوت بار ست و
نواے قمری سروستان چار ضرب کلامش صافی و روشنان را تجلی انوار زنے کلک کہ گیاہے بیش نیست
ارقام توصیف آن فرد بے مثل بدرستی حواس خمسہ اندریں شش جہت بیرون از امکان است
ہنگامیکہ از چار سو خواہش طبع ایں کتاب لاجواب در رسید بار اول نسخۂ صحیحہ بتلاش بہم رسانیدہ و
بتصحیح لائق و بتحشی حل غوامض بہجیکہ پسندیدۂ نقادان سخن باشد باہتمام فراواں غازہ قبول بر رو کشیدہ
وشش بار لباس پوش انطباع گردید اکنوں کہ فروخت شدہ و ارباب شوق بفرط اشتیاق طلبگار طبعش
شدند لاجرم بتصحیح تام و نظر ثانی مولوی عبد الباری آسی از نسخہاے عہد قدیم مقابلہ
کردہ آمد چوں اکثر رباعیات از جادۂ صحت خارج بود بہ تصحیح و مقابلہ صحیح کردہ شد۔ والحق کہ
فی زماننا نسخہ بہتر و صحیح تر ازیں نسخہ دیگر بنظر نخواہد رسید حواشی اورا بطرز نو بزبان اُردو
تبدیل کردہ شد چونکہ رواج زبان فارسی درمیان نیست الحال بزیور حواشی اُردو آراستہ شدہ بار ہفتم
در مطبع نامی منشی نولکشور واقع لکھنؤ باہتمام بی بی۔ کپور سپرنٹنڈنٹ بماہ ستمبر ۱۹۴۹ء
حلیۂ طبع در بر کردانید و ہمچون مقبول عام گرداناد

چند دواوین فارسی کی مختصر فہرست

کلیات شمس تبریز فارسی

عارف کامل حضرت شمس تبریز کا کلیات جس مین عاشقانہ اور عارفانہ رنگ کا بیشمار کلام قریب قریب ہر بحر مین موجود ہے
قیمت ســـ ر

کلیات جامی فارسی

کلام کی خوبی کا بیان تحصیل حاصل ہو مگر یہ کہنا ضروری ہو کہ اس مرتبہ یہ کلیات نہایت صحیح بڑے خوبصورت پیمانہ پر شائع ہوا ہے۔
قیمت ۱۲ر

دیوان نعمت خان عالی فارسی

نہایت فصیح و بلیغ کلام ہے اور لطف یہ کہ بیحد شگفتہ اور رنگین ہے قابل دید ہے۔ قیمت عہ ر

دیوان عرفی فارسی

عہد اکبر کے اس مایۂ ناز شاعر کا بے بہا کلام جسکے کمال کے سامنے بڑے بڑے باکمالون نے سر تسلیم خم کیا اور جسکا ہر شعر کیفیات شاعرانہ سے لبریز ہے
قیمت ۱۳ر

کلیات سعدی فارسی

اس مین شیخ سعدیؒ کا تمام و کمال کلام موجود ہے۔ اور سب کے حصے علیحدہ علیحدہ کر دیے ہین قیمت عہ ر

کلیات غلام امام شہید فارسی

ہمارے خیال مین غالب کے رنگ کا کہنے والا اگر کوئی دوسرا شخص ہندوستان مین گذرا ہے تو وہ شہید ہی انکا دیوان قابل داد دید ہے۔
قیمت عہ ر

دیوان عنصری فارسی

پایۂ تخت سلطان محمود غزنوی کا وہ باکمال شاعر جسکا کلام محمود ایسے بادشاہ کو مسخر کئے ہوئے تھا یہ دیوان عرصہ سے نایاب تھا اب نہایت صحت سے طبع کیا گیا ہے قیمت ۱۴ر

مجموعۂ عناصر دواوین خسرو فارسی

یہ دیوان حضرت امیر خسروؒ کے چار دیوانوں کا خلاصہ ہو جس مین ان کا ہر دور عمر کا کلام شامل ہے۔ قیمت عہ ر

دیوان مخفی فارسی

نہایت اہتمام و صحت کے ساتھ دوبارہ چھاپا گیا ہے شروع میں مختصر سوانح اور تصویر بھی شامل ہے قیمت ۸ر

کلیات صائب فارسی

دیوان صائب وہ دیوان ہی جسکے رنگ کا وجود ایرانی شعرا مین کسی دوسرے کے یہان نہین ہے، تمام کلام حکیمانہ ہے قیمت ۱۲ر

دیوان حافظ فارسی

حافظ رحمۃ اللہ علیہ کا مستانہ اور عارفانہ کلام نہایت خوشخط جلی
قیمت [illegible] رسمی ۱۲ر

دیوان غنی کشمیری فارسی

مرزا صائب کے رنگ کا فروغ دینے والا اور نباہنے والا غنی کشمیری کے سوا کوئی دوسرا شاعر نہین ہوا قیمت ۸ر

کلیات ظہیر فاریابی فارسی

اس کی تعریف مین متقدمین نے یہ شعر کہا ہے
دیوان ظہیر فاریابی ٭ درکعبہ بدزد گر بیابی
قیمت ۱۴ر

کلیات غالب فارسی

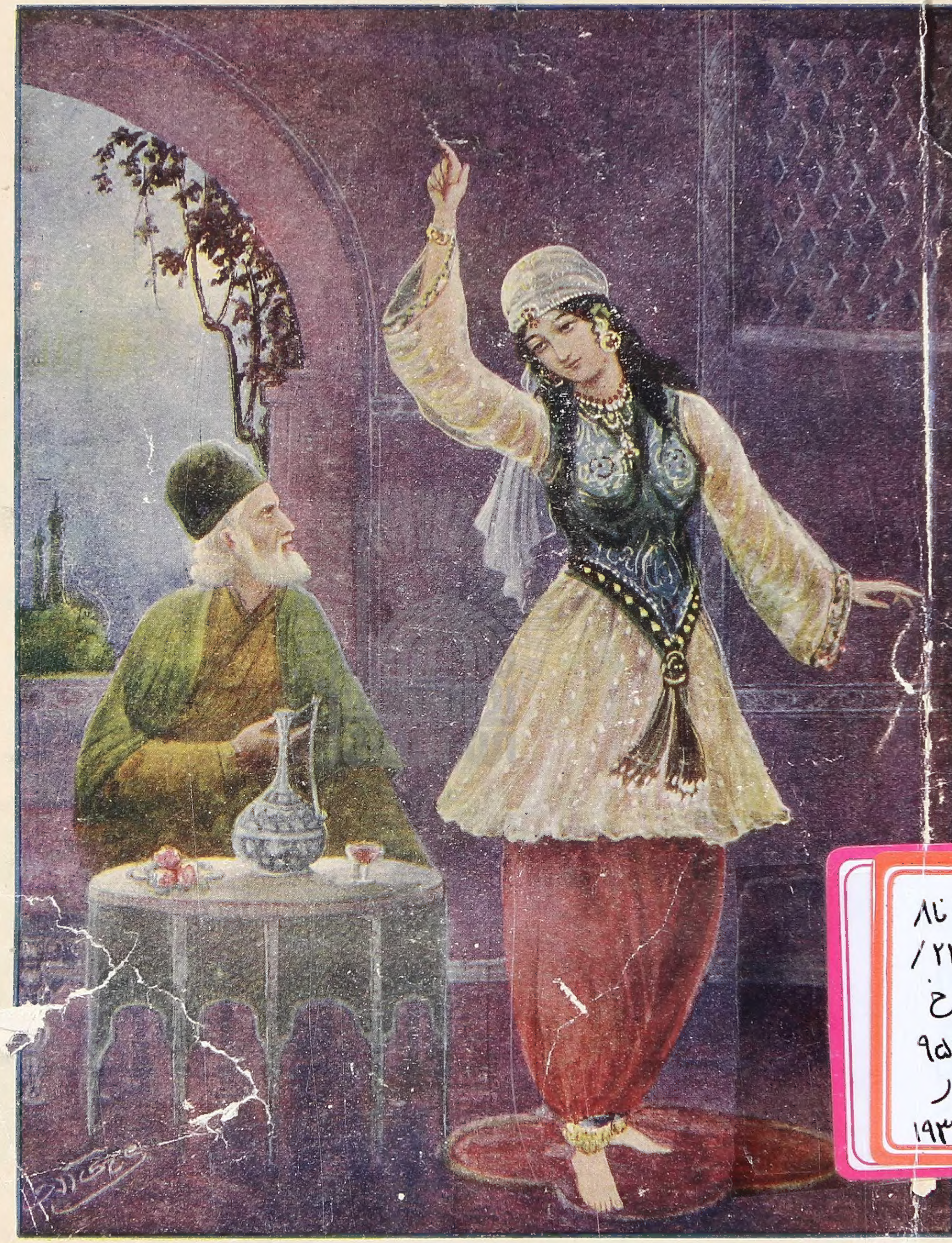
مرزا غالب کا فارسی کا وہ کلام جس پر خود اُن کو ناز تھا ملاحظہ کے لایق ہے
قیمت ۱۲ر

گلشن تعشق فارسی

میر مظفر علی اسیر لکھنوی آخر زمانہ کے اُستاد کامل تھے اُنکا فارسی کا کلام ہے
قیمت ۱ر

المشتہر منیجر نولکشور پریس صیغہ بکڈپو لکھنؤ

مجموعهٔ رباعیات عمر خیام

در مطبع منشی نول کشور لکهنؤ طبع و شائع گردید

قیمت [illegible]